

ePooki

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 2/2020

Tietopaketti alakouluikäisten kouluterveydenhuollosta

Kivimäki Sarianna, Minkkinen Kirsi, Sipovaara Karoliina, Honkanen Hilikka, Sandström Sanna
28.1.2020 ::

Sisällysluettelo

[Lukijalle](#)

[1. Kouluterveydenhuolto](#)

- [1.1. Mitä on kouluterveydenhuolto?](#)
- [1.2. Kouluterveydenhuoltoa koskeva lainsäädäntö](#)
- [1.3. Kouluterveydenhoitajan työtehtävät](#)
- [1.4. Kouluterveyskysely](#)
- [1.5. Opiskeluhoolto](#)

[2. Terveystarkastukset](#)

- [2.1. Määräaikaiset terveystarkastukset](#)
- [2.2. Laajat terveystarkastukset](#)

[3. Terveysneuvonta](#)

- [3.1. Liikunta ja ruutuaika](#)
- [3.2. Mielenterveys](#)
- [3.3. Päihteet](#)
- [3.4. Ravitsemus ja erityisruokavaliot](#)
- [3.5. Seksuaaliterveys](#)
- [3.6. Suunterveys](#)
- [3.7. Uni ja lepo](#)
- [3.8. Voimavarat](#)
- [3.9. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen](#)

[4. Menetelmiä ja ohjeita kouluterveydenhuollon terveystarkastuksiin](#)

- [4.1. Seulontatutkimukset](#)
- [4.2. Kasvun seuranta](#)
- [4.3. Kuulo](#)
- [4.4. Näkö](#)
- [4.5. Ryhti](#)
- [4.6. Puberteettikehitys](#)
- [4.7. Verenpaine](#)
- [4.8. Hemoglobiini](#)
- [4.9. Rokotukset](#)

[5. Työmenetelmiä kouluterveydenhuollossa](#)

[6. Kouluterveydenhoitajan ammatillinen osaaminen nyt ja tulevaisuudessa](#)

- [6.1. Kouluterveydenhuollon kehittäminen](#)
- [6.2. Kouluterveydenhoitajan uudet työmenetelmät](#)
- [6.3. Terveystarkastuksen kohtaamat haasteet tulevaisuudessa](#)

[Lähteet](#)

Tietopaketti alakouluikäisten kouluterveydenhuollosta on ensisijaisesti sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille käyttöön laadittu työkalu, joka on tarkoitettu koululaisen ja nuoren terveydenhoitajatyön opiskelun ja harjoittelun oppimateriaaliksi. Sitä voivat käyttää myös kouluterveydenhuollossa toimivat terveydenhuollon ammattilaiset. Tietopakettiin on koottu kouluterveydenhuoltoa koskevaa teoriaa sekä menetelmiä, ohjeistuksia ja uusimpia suosituksia eri lähteistä. Sen sisältö on rajattu koskemaan alakouluikäisten eli 7–12-vuotiaiden lasten terveystarkastuksia ja terveysneuvonnan sisältöä.

KUVA: yusufdemirci/Shutterstock.com

Lukijalle

Tämä tietopaketti kouluterveydenhuollosta pohjautuu opinnäytetyönä tehtyyn perehdytysoppaaseen, joka on tehty yksityistilauksena Limingan kouluterveydenhuollossa. Terveydenhoitajaopiskelijoiden keskuudesta nousi kiinnostus käyttää perehdytysoppaan materiaalia myös kouluterveydenhoitajatyön oppimateriaalina. Tämän julkaisun tarkoituksena on toimia terveydenhoitajaopiskelijoille ja muille aiheesta kiinnostuneille lukijoille tietopaketina koskien kouluterveydenhuollon terveystarkastuksia, terveysneuvontaa ja ajantasaisia suosituksia sekä menetelmiä liittyen alakouluikäisten lasten terveyteen ja tutkimiseen. Tietopaketti koostuu kuudesta pääluvusta alaotsikoineen, jotka koskevat kouluterveydenhuoltoa sekä sen menetelmiä. Tietopakettiin on koottu kattavasti teoreettista tietoa ja ohjeita luotettavista ja ajantaisista painetuista ja elektronisista lähteistä. Lue lisää -osioista lukija voi halutessaan syventyä aiheeseen enemmän aiheesta kertovien artikkeleiden ja lisäoppimateriaalien avulla.

1. Kouluterveydenhuolto

1.1. Mitä on kouluterveydenhuolto?

Kouluterveydenhuolto on peruskoululaisille tarkoitettu lakisääteinen ja maksuton perusterveydenhuollon ehkäisevä palvelu. Terveydenhuoltolain 1326/2010 16 § ^[1] mukaan kunnan on järjestettävä kouluterveydenhuollon palvelut alueellaan toimivien oppilaitosten oppilaille. Kouluterveydenhuolto toimii yleensä koulupäivien aikana koululla tai sen läheisyydessä. ^[2] Kunnan veloitetaan järjestävän määräaikaisten sekä yksilöllisestä tarpeesta johtuvat terveystarkastukset ja terveysneuvonta. Valtioneuvoston asetuksen koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta mukaan ^[3] kunnan on myös laadittava yhtenäinen toimintaohjelma lasten ja nuorten ehkäisevälle terveydenhuollossa.

Terveydenhuoltolain 1326/2010 16 § mukaan kouluterveydenhuollon tehtävänä on oppilaan kasvun ja kehityksen sekä oppilaan ja hänen koko perheensä terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen vuosiluokittain. Lisäksi kouluterveydenhuollon palveluihin sisältyy kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen ja seuranta. Kouluterveydenhuollossa tuetaan myös vanhempien ja huoltajien kasvatustyötä. Ennaltaehkäisevän palvelun tarkoituksena on tunnistaa ja tukea varhaisessa vaiheessa oppilaan erityistä tukea tai tutkimusten tarvetta. Lisäksi kouluterveydenhuollossa tuetaan pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoitoa yhteistyössä muiden koulun oppilashuollon toimijoiden kanssa sekä tarvittaessa ohjataan oppilas jatkotutkimuksiin ja -hoitoon. Myös suun terveydenhuolto ja tarpeellisiin erikoistutkimuksiin ohjaaminen ovat osa kouluterveydenhuollon palveluita. ^[1]

1.2. Kouluterveydenhuoltoa koskeva lainsäädäntö

Kouluterveydenhuollon toimintaa ohjaa erilaiset lait (taulukko 1), ja on hyvä tiedostaa, että kouluterveydenhuoltoon liittyy paljon viranomaisvastuita. Lainsäädännöstä vastaa Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), joka myös ohjaa kouluterveydenhuollon toimintaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kehittää ja seuraa kouluterveydenhuoltoa sekä ylläpitää kouluterveydenhuollon kehittämisverkostoa ja myös ohjaa kuntien toimintaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto (Valvira) ja aluehallintovirastot ovat vastuussa kouluterveydenhuollon toiminnan valvomisesta. Kouluterveydenhuollosta säädetään terveydenhuoltolaissa. [\[1\]](#) [\[4\]](#)

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki [\[5\]](#) on tullut voimaan 1.8.2014. Lakiin on koottu aiemmin hajallaan olleita oppilas- ja opiskelijahuoltoa sekä opiskeluhuoltotyön kirjaamista ja muuta henkilötietojen käsittelyä, salassapitoa sekä rekisteripitoa koskevat säännökset. Lisäksi se sisältää uusia opiskeluhuollon järjestämistä ja menettelyjä koskevia säännöksiä. [\[6\]](#)

Kouluterveydenhuoltoa ohjaa laki alaikäisten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä [\[7\]](#). Lain tarkoituksena on suojella alaikäisten henkilökohtaista koskemattomuutta ja edistää heidän henkilökohtaista turvallisuuttaan. Laissa säädetään menettelystä, jolla alaikäisten kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa selvitetään. Lainsäädäntö ohjaa myös potilasasiakirjojen kirjaamista ja tiedonhallintaa. Lisäksi kirjaamiseen voi olla organisaation sisäisiä kirjaamisohteja tai yksikkökohtaisia ohjeita ja suosituksia. [\[7\]](#) [\[8\]](#)

TAULUKKO 1. Kouluterveydenhuollon toimintaa ja työn sisältöä määrittävät lait

Laki ja momentti	Kouluterveydenhuoltoa koskeva sisältö
Kansanterveyslaki 66/1972	Terveyttä edistävät ja sairaanhoidon järjestämistä koskevat tehtävät.
Laki kansanterveyslain muuttamisesta 928/2005	Kansanterveystyön järjestäminen ja hoitaminen.
Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992	Potilaan asema ja oikeudet terveyden- ja sairaanhoitoa järjestettäessä.
Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 559/1994	Ammattihenkilön oikeudet ja velvollisuudet, ohjaus ja valvonta.
Perusopetuslaki 628/1998	Henkilötietojen salassapito ja käsittely.
Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999	26 § salassapidosta poikkeaminen terveydenhuollon asiakassuhteesta tai muusta salassa pidettävästä seikasta.
Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002	Menettely, jolla alaikäisten kanssa työskentelevän rikostausta selvitetään.
Työturvallisuuslaki 738/2002	Mm. Työnantajan ja -tekijän velvollisuudet.
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007	Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen tietoturvallinen sähköinen käsittely.
Lastensuojelulaki 417/2007	Terveydenhuollon velvollisuudet ennaltaehkäisevän tuen tarjoajana.
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009	Potilas-asiakirjojen ja potilasta koskevien tietojen käsittely.
Terveydenhuoltolaki 1326/2010	16 § Kouluterveydenhuollon palvelujen sisältö.
Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011	Terveystarkastusten ja terveysneuvonnan sisältö.
Valtioneuvoston asetus seulonnoista 339/2011	Seulontojen järjestäminen.
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus laadunhallinnasta ja potilasturvallisuuden täytäntöönpanosta laadittavasta suunnitelmasta 341/2011	Vastuuhenkilöt ja toiminta laadukkaan ja potilasturvallisen toiminnan kannalta

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013	Kouluterveydenhoitajan tavoitettavuus.
Laki sähköisen viestinnän palveluista 917/2014	318 § Sähköisen viestinnän luottamuksellisuuden ja yksityisyyden suojan toteutuminen.
Tasa-arvolaki 1329/2014	5 § Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.
Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädäntöön 791/214	Selventää lain 1287/2013 tulkintaan liittyviä ongelmakohtia.
Tartuntatautilaki 1227/2016	48 § Työntekijöiltä vaadittava rokotussuoja.
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rokotuksista 149/2017	Kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotukset ja muut rokotukset.
Laki oppilas- ja opiskeluhuoltolain muuttamisesta 886/2017	Opiskeluhuollon kokonaisuus.
Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679	Henkilötietojenkäsittely.
EU:n tietosuojalaki 1050/2018	Terveydenhuoltopalveluissa: henkilötietojen sekä henkilötunnusten käsittely.
Potilasvahinkolaki 585/1986; Potilasvakuutuslaki 948/2019	Terveyden- ja sairaanhoidon yhteydessä potilaalle aiheutuneen henkilövahingon korvaaminen potilasvakuutuksesta.

Terveydenhuollon lainsäädäntö säätelee siis vahvasti kouluterveydenhoitajan työtä. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon työtä ohjaavat erityisesti Valtioneuvostonasetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta, terveydenhuoltolaki sekä laki potilaan asemasta ja oikeuksista. ^[9] Lakeja ei ole olennaista oppia ulkoa, mutta jokaisen terveydenhoitajaksi opiskelevan on hyvä tietää, mitkä lait hänen tulevaa työtä ohjaavat ja mistä ne tarvittaessa löytyvät.

1.3. Kouluterveydenhoitajan työtehtävät

Kouluterveydenhoitaja on hoitotyön asiantuntija, joka vastaa kouluyhteisön terveyden edistämisestä, ennaltaehkäisevästä työstä ja kouluterveydenhuollosta. Kouluterveydenhoitajalla on suuri rooli koululaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen seurannan suhteen. Kouluterveydenhoitajan tehtävät voivat liittyä koulu- ja opiskeluyhteisöön, yksittäiseen oppilaaseen ja opiskelijaan tai moniammatilliseen yhteistyöhön koulussa ja oppilaitoksessa tai laajemmin kunnassa ja palvelujärjestelmässä. ^[9]

Yksilötason työtä on oppilaan kasvun ja kehityksen seuraaminen, terveystapaamiset ja terveystarkastukset, terveysneuvonta, ensiapu ja sairaanhoito. Yhteisötason työtä on esimerkiksi osallistuminen koko kouluyhteisöä koskevaan terveyden edistämisen suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä opiskeluhuoltoryhmän (ks. luku 1.5 opiskeluhuolto) toimintaan. Kouluterveydenhoitajan työ perustuu verkostoitumiseen ja moniammatilliseen yhteistyöhön. ^[10]

Kouluterveydenhoitajan keskeisiä tehtäviä ovat vuosittaiset määräaikaiset ja laajat terveystarkastukset, terveysneuvonta, terveyden edistäminen ja koulujen terveydellisten olojen seuranta. Kouluterveydenhuolto on oppilaskohtaista työtä, johon kouluterveydenhoitaja tuo terveyden edistämisen, terveydenhoidon ja lääketieteellisen asiantuntemuksensa. Toiminnan painopiste on ennaltaehkäisyssä sekä varhaisessa puuttumisessa ja tukemisessa. Kouluterveydenhoitajan tehtävä onkin turvata jokaiselle lapselle ja nuorelle terve kasvu ja kehitys ja havaita niiden mahdolliset poikkeamat jo varhain. Oppilaan viipymätön auttaminen kuuluu kouluterveydenhoitajan toimenkuvaan. Lisäksi kouluterveydenhoitaja huolehtii jatkotutkimusten ja hoidon järjestämisestä sekä hoidon ja kuntoutuksen koordinoinnista. ^[11]

Kouluterveydenhuollon laatusuosituksen mukaan kouluterveydenhuollon asiantuntijoilla ja toimijoilla tulisi olla hyvä terveyden edistämisen tieto ja taito sekä kliininen ammattitaito. Kouluterveydenhoitajan tulisi olla hyvin perehtynyt kouluyhteisöön ja koulun toimintaan. Hänen tulisi tuntea myös erityistukea tarvitsevien koululaisten opetusjärjestelyt. Kouluterveydenhoitaja on koululaisten ja kouluyhteisön terveyden edistämisen ja hoitotyön asiantuntija, lisäksi hän on oppilaiden ja vanhempien tukija. Tarvittaessa kouluterveydenhoitaja havaitsee ja hoitaa ongelmia ja ohjaa oppilaan perusterveydenhuollon jatkotutkimukseen ja hoitoon. ^[12]

Kouluterveydenhoitajan tehtäviin kuuluu myös seksuaali- ja lisääntymisterveyden edistäminen. Ohjeistuksen mukaan kouluterveydenhoitaja ottaa seksuaalisuuden puheeksi terveystarkastusten yhteydessä. Seksuaali- ja

lisääntymisterveyden edistämisen toimintaohjelman (2014) mukaan seksuaalikasvatuksessa tulee huomioida lasten osallisuus, sukuaoluen ja seksuaalisuuden moninaisuus sekä jatkuvuus. Seksuaalikasvatuksella voidaan vahvistaa oppilaan omanarvontuntoa ja itsetuntemusta sekä kasvattaa turvalliseen ja positiiviseen seksuaalisuuteen. [\[13\]](#)

Peruskoulu on hyvä pohja seksuaalikasvatuksen toteuttamiselle, sillä se tavoittaa koko oppivelvollisuusikäisen väestön. Alakoululaisille tulee luoda hyvä pohja itsetunnolle ja ihmissuhteille sekä toisen ihmisen kunnioittamiselle. Kouluterveydenhuollon tehtäviksi seksuaali- ja lisääntymisterveyden ohjelmassa määritellään seksuaalikasvatus, raskauksien ehkäisy ja seksitautien torjunta, HPV-rokotukset sekä seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan ehkäisy. Lisäksi kouluterveydenhuollon tehtäviä ovat seksuaaliopetus sekä terveystiedon opetuksen suunnitteluun osallistuminen. Kouluterveydenhoitajien sekä terveystiedon opettajien yhteistyöhön tulisi tulevaisuudessakin kiinnittää huomiota. [\[13\]](#)

Terveydenhoitajan työn kehittämisessä korostuu oman osaamisen ja ammattitaidon jatkuva kehittäminen. Nykyaikana myös tieto- ja viestintäteknologian käyttäminen ja kehittäminen on osa terveydenhoitajan työmenetelmiä. Erilaisten verkkomateriaalien käyttäminen on osa innovatiivisia ja teknologiaa hyödyntäviä menetelmiä. [\[14\]](#)

Kouluterveydenhuollon henkilöstömitoituksesta on laadittu valtakunnallinen suositus. Sen mukaan kokopäiväistä kouluterveydenhoitajaa kohti tulisi olla korkeintaan 600 koululaista [\[15\]](#). Kouluterveydenhoitajan tehtäviin kuuluu myös riittävän ensiapuvalmiuden ja -osaamisen ylläpitäminen. Kouluterveydenhuollossa on oltava selkeät toimintaohjeet tapaturma- ja hätätilanteiden varalta myös silloin, kun kouluterveydenhoitaja tai koululääkäri eivät ole paikalla. Oppilaan äkillisessä sairaustapauksessa opettaja tai kouluterveydenhoitaja tekee arvioinnin oppilaan tilanteesta ja on yhteydessä vanhempiin. Oppilas on avustettava tarvittaviin tutkimuksiin ja hoitoon. Joissakin tapauksissa oppilaan sairauden tutkimuksen aloittaminen ja hoidon seuraaminen on tarkoituksenmukaista tehdä kouluterveydenhuollossa. [\[1\]](#)

1.4. Kouluterveyskysely

Kouluterveyskysely toteutetaan, joka toinen vuosi. Jo vuodesta 1996 on kerätty tietoa perusopetuksen 8. ja 9. luokilta ja 2017 alkaen tietoa on kerätty myös 4. ja 5. luokkaa käyville lapsilta ja heidän huoltajiltaan. Kouluterveyskysely tehdään myös lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1.–2. vuoden opiskelijoille. Kouluterveyskyselyn tehtävä on tuottaa monipuolista, luotettavaa, maakunnallista ja paikallista tietoa eri-ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä, opiskelusta ja osallisuudesta. [\[16\]](#) Kuntakohtaiset kouluterveyskyselyn tulokset julkaistaan THL:n sähköisessä tulospalvelussa [\[16\]](#) ja kouluterveyskyselyn koulukohtaisia tuloksia kannattaa hyödyntää terveysneuvonnan suunnittelussa [\[17\]](#).

Kouluterveyskyselyn tarjoamaa tietoa käytetään koulu yhteisön hyvinvoinnin parantamiseen, terveystiedon opettamiseen, sekä opiskeluhoitotyöhön. Laatiessaan hyvinvointistrategiaa, lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa tai lastensuojelusuunnitelmaa kunnat voivat käyttää hyödyksi kouluterveyskyselyä ja sen tuloksia. Lisäksi kyselyä käytetään valtakunnallisella tasolla politiikkaohjelmien ja lakien toimeenpanon seurannassa ja arvioinnissa. [\[16\]](#)

Vuoden 2019 uudet kysymykset painottuivat lasten väkivaltakokemuksista kysymiseen. Uusissa kysymyksissä on huomioitu kansainväliset suositukset, mittaritotot sekä lapsiuhritutkimukset ja aikaisemmat kouluterveyskysymykset aiheesta. Näillä uusilla kysymyksillä vastattiin Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaan LAPE:en, jonka tavoitteena on tuottaa seurantatietoa lasten ja nuorten väkivaltakokemusten yleisyydestä. 2019 Koulukyselyssä on myös kysymyksiä, jotka kohdentuvat sijoituksessa asuville lapsille ja nuorille. [\[16\]](#)

1.5. Opiskeluhoito

3 § Opiskeluhoollon kokonaisuus

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. ...

Opiskeluhoitoon sisältyvät koulutuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoito sekä opiskeluhoollon palvelut, joita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. [\[18\]](#)

Opiskeluhoolto on kouluissa tehtävää työtä, jolla edistetään, ylläpidetään ja luodaan edellytyksiä oppilaan hyvälle oppimiselle, sosiaaliselle hyvinvoinnille sekä psyykkiselle ja fyysiselle terveydelle. Opiskeluhoiltoa toteutetaan monialaisena yhteistyönä opetustoimen, sosiaali- ja terveystoimen, oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden tahojen kanssa. Opiskeluhoolto jakautuu yksilökohtaiseen ja yhteisölliseen opiskeluhoiltoon. ^[19]

Kouluterveydenhuollon palvelut ovat osa yksilökohtaista opiskeluhoiltoa. Opiskeluhoiltoa koskevasta lainsäädännöstä vastaavat Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) sekä STM.

2. Terveystarkastukset

KUVA: Lorelyn Medina/Shutterstock.com

2.1. Määräaikaiset terveystarkastukset

Valtioneuvoston asetus koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta ^[3] on tullut voimaan 1.5.2011. Sen mukaan kaikille on järjestettävä määräaikaiset terveystarkastukset ennalta määrättyyn ikä- tai vuosiluokkaan kuuluville sekä yksilöllisen tarpeen mukaan. Jokaiseen määräaikaiseen terveystarkastukseen kuuluu terveydenhoitajan antama yksilöllinen terveysneuvonta.

Vuosittain järjestettävissä terveystarkastuksissa kouluterveydenhoitaja tapaa kaikki oppilaat. Määräaikaiset terveystarkastukset järjestetään alakoulussa esikoulussa (riippuen kunnan käytännöstä, esikouluikäiset voivat kuulua vielä myös neuvolaan) ja 2., 3., 4. ja 6. luokalla. Määräaikaiset terveystarkastukset ovat suppeampia kuin laajat terveystarkastukset ja niissä ei tarvitse olla huoltajaa mukana. Tarvittaessa mukaan voidaan kutsua vanhempia tai muita yhteistyökumppaneita. Terveystarkastuksen päätteeksi päätetään siitä, jatkuuko tarkastusohjelma normaalisti, vai onko tarpeen toimia jo ennen seuraavaa tarkastusta. Määräaikaisen terveystarkastuksen laajuutta siis voidaan muuttaa, mikäli oppilaalla on huolta herättäviä asioita. ^[20]

Määräaikaisen terveystarkastuksen sisältöön kuuluvat oppilaan kuulumisten ja hyvinvoinnin kartoittamisen lisäksi iänmukaiset tutkimukset (ks. luku 3 terveysneuvonta). Kaikissa määräaikaisissa tutkimuksissa tehdään pituuden ja painon mittaus sekä puberteettiseula. Niissä selvitetään myös oppilaan D-vitamiinivalmisteen saanti. Lastensuojelulain ^[21] 13.4.2007/417 3 a § mukaisesti terveydenhuollon palveluihin kuuluu ennaltaehkäisevänä toimena tuki ja erityinen tuki. Lapsen ollessa tukitoimien piirissä tarkistetaan tuen toteutuminen ja riittävyys ^[20].

2.2. Laajat terveystarkastukset

Kouluterveydenhuollon laajat terveystarkastukset ovat lakisääteinen palvelu alakoulussa 1. ja 5. luokkalaaisille ^[3]. Laajan terveystarkastuksen tekee kouluterveydenhoitaja yhdessä koululääkärin kanssa joko erillisenä tarkastuksena tai yhteistarkastuksena. Käytännössä 1. luokan laaja terveystarkastus alkaa usein terveydenhoitajan tekemällä kouluuntulotarkastuksena kesällä, jolloin lukuvuoden lopussa tehdään lääkärintarkastus. ^[22]

Laajaan terveystarkastukseen kuuluu lapsen ja koko perheen fyysisen, psyykkisen ja psykososiaalisen kehityksen, terveystottumusten ja ihmissuhteiden arviointi haastattelulla, kliinisillä tutkimuksilla ja muilla menetelmillä. Laajassa terveystarkastuksessa tulisi olla läsnä vähintään toinen vanhemmista tai huoltajista. Esivalmistelut tehdään lähettämällä kutsu terveystarkastukseen ja esitäytettävät lomakkeet. Laajaan terveystarkastukseen kuuluu myös opettajan arvio oppilaan selviytymisestä ja hyvinvoinnista koulussa, mihin vaaditaan kuitenkin huoltajan kirjallinen tiedonsiirtolupa. [22]

Terveystarkastuksessa käsitellään kokonaisvaltaisesti lapsen hyvinvointiin liittyviä asioita, kuten koulunkäynnin sujumista, vapaa-ajan ja perhe-elämän olosuhteita ja terveystottumuksia [23]. Laajojen terveystarkastusten sisältöön kuuluvat lisäksi iänmukaiset kliiniset tutkimukset, kuten pituuden ja painon mittaaminen, ryhdin, kuulon ja näön tutkimukset sekä verenpaineen ja hemoglobiinin mittaaminen. Terveystarkastuksessa tarkistetaan vuosittain koululaisen puberteetin aste puberteettiseulan avulla ja täydennetään mahdolliset tarvittavat rokotukset. [24] Alaluokkien 1. ja 5. luokan laajojen terveystarkastusten yhteydessä tehdään suun terveystarkastus hammaslääkärin, suuhygienistin tai hammashoitajan toimesta [3].

Laajoissa terveystarkastuksissa keskustellaan myös sosiaalisista asioista, kuten kaverisuhteista, mahdollisista kiusaamiskokemuksista sekä koulunkäyntiin ja oppimiseen liittyvistä asioista [23]. 5. luokan terveystarkastuksessa keskustellaan oppilaan kanssa murrosikään ja seksuaaliterveyteen liittyvistä asioista, terveystottumuksista sekä tupakasta ja päihteistä. Siinä arvioidaan myös tukitoimien riittävyys ja tarvittaessa käynnistetään tarve tutkimuksille ja selvittelyille ennen yläkouluun siirtymistä. [22]

Laajojen terveystarkastusten lisäksi lääkärintarkastus tehdään koululaiselle aina tarvittaessa. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi lapsen itsensä tai jonkun muun tahon, kuten esimerkiksi hänen vanhempansa, muun huoltajan tai kouluhenkilökunnan puolesta noussut huoli, aikaisemman terveystarkastuksen perusteella on sovittu tiiviimpi seuranta, jokin pitkäaikaissairaus tai jokin oppilaan erityisen tuen tarve. Lääkärintarkastuksessa huomion kohteena ovat muun muassa vanhempien terveystottumukset ja hyvinvointi, mahdolliset muutokset perherakenteessa, perheen sisäinen vuorovaikutus, taloudellinen tilanne ja tukiverkosto sekä mahdollisten sisarusten keskinäiset suhteet ja hyvinvointi. [25]

Laajojen terveystarkastusten tavoitteena on muodostaa lapsesta ja koko hänen perheensä hyvinvoinnista kokonaiskuva ja järjestää mahdollisesti tarvittavat jatkotutkimukset, hoito ja tuki. Terveystarkastuksen lopuksi laaditaan yhteenveto eli tiivistelmä koko perheen hyvinvoinnista, voimavaroista ja mahdollisesta tuen tarpeesta. Kokonaiskuvan muodostumiseen vaikuttavat sekä lapsen oma että vanhempien käsitys lapsen ja koko perheen hyvinvoinnista, terveydenhoitajan ja koululääkärin havainnot lapsen ja koko perheen terveydestä ja hyvinvoinnista ja myös opettajan näkökulmat lapsen selviytymisestä koulussa. [22] Tietoja kokonaisarvioon saadaan työntekijän havainnoista, keskusteluista sekä terveystarkastuksessa tehtävistä mittauksista, tutkimuksista ja arvioinneista kuin myös kyselylomakkeiden ja koulun palautteen perusteella. [26] Mikäli lapsi tai muu perhe tarvitsevat tukitoimia, kokonaisarvion pohjalta laaditaan terveys- ja hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan suunnitellut tukitoimet. Tukitoimia voivat olla esimerkiksi tihennetyt käynnit kouluterveydenhoitajalla, monialainen opiskeluhoitotyöryhmä, perhetyöntekijä, perheneuvola, muut sosiaalitoimen ja/tai lastensuojelun tukitoimet tai vanhemman hoitoonohjaus. [25]

THL tehostaa tulevaisuudessa lasten ja nuorten terveys- ja hyvinvointiseurantaa lastenneuvoloiden ja kouluterveydenhuollon määräämässä terveystarkastuksissa kerättävien tietojen pohjalta. Tietojen kerääminen perustuu siihen, että kerätään tiedot ja tallennetaan samalla tavoin valtakunnallisesti. Tämän FinLapset -terveystarkastustutkimuksen avulla saadaan ajantasaista tietoa lasten ja nuorten terveydestä ja hyvinvoinnista. Tutkimus pilotoidaan vuonna 2019 ja jatkossa THL hyödyntää jatkuvasti tietoja sähköisestä tietojärjestelmästä sekä tekee syventävän tutkimuksen viiden vuoden välein mm. mielenterveyteen ja ravitsemukseen liittyen. [27]

Lue lisää:

[Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja](#) (2017)

3. Terveysneuvonta

KUVA: Nataliya Arzamasova/Shutterstock.com

Terveysneuvonnalla tuetaan suunnitelmallisesti oppilaan hyvinvointia. Terveysneuvonta kuuluu terveydenhoitajan ja lääkärin tekemiin terveystarkastuksiin ja muihin vastaanottotilanteisiin oleellisena osana. Terveysneuvonnassa huomioidaan oppilaan yksilölliset tarpeet, voimavarat, elämäntilanne, terveydentila, kulttuuritausta sekä oppilaan omat odotukset ja huolet. Terveysneuvonta toteutetaan niin, että se tukee oppilaan ja koko hänen perheen voimavarojen vahvistumista, vastuun ottamista omasta terveydestä, sekä tiedon siirtämistä käytäntöön. Terveysneuvontaa voidaan myös järjestää moniammatillisesti tarpeen vaatiessa. ^[28] Nykyisin koulujen perusopetussuunnitelmaan kuuluu terveystiedon opetus, jota kouluterveydenhuolto täydentää. Siksi kouluterveydenhoitajan on tunnettava myös terveystiedon opetussuunnitelma. ^[10] Terveysneuvonnan aihealue on laaja ja aina yksilöllinen. Aihealueita voivat esimerkiksi olla liikunta ja ruutu-aika, mielenterveys- ja päihdeasiat, ravitsemus ja erityisruokavaliot, seksuaaliterveys, suunterveys, uni- ja lepo sekä oppilaan ja perheen voimavarat.

Terveysneuvonnan sisällöstä ja määrästä ohjeistetaan [Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto 2014 - Asetuksen \(338/2011\) toimeenpanon seuranta ja valvonta](#) -teoksessa.

3.1. Liikunta ja ruutu-aika

Ruutu-aikasuositus koululaisille viihdemedian parissa on enintään kaksi tuntia päivässä. Ruutu-aikaa on television, tietokoneen ja pelikonsolin ääressä vietetty aika, myös puhelimella pelaaminen on ruutu-aikaa. Liiallinen ruutu-aika on este päivittäiselle liikunnalle ja häiritsee myös yöunia. Liika ruutu-aika voi aiheuttaa lihasjännitystä, virheasentoja ja liikkumattomuutta. Kouluterveydenhoitajan tehtävä on kysellä ruutu-ajasta ja antaa oikeaan suuntaan ohjaavaa ohjeistusta sen hallintaan. ^[29]

Kouluikäiselle suositellaan monipuolista, ikään sopivaa liikuntaa vähintään 1–2 tuntia päivässä. Lihavuuden, sydän- ja verisuonitautien, tuki- ja liikuntaelinsairauksien sekä mielenterveysongelmien ehkäisyssä liikunta on hyvin keskeisessä asemassa. Energian saannin ja kulutuksen välinen epätasapaino aiheuttaa myös lihomista.

Lasten aktiivisuuden edistämiseksi oleellisessa asemassa on lasten elinympäristö ja vanhemmat. Terveystarkastaja kartoittaa terveystarkastuksissa oppilaan fyysistä aktiivisuutta osana motoriikan kehityksen arviointia. Terveystarkastuksessa keskustellaan fyysisestä aktiivisuudesta, johon tueksi on laadittu erilaisia välineitä, kuten Sydänliiton Neuvokas perhe -menetelmä. ^[11]

Kouluterveydenhuollossa Neuvokas perhe -työvälinettä käytetään liikunta- ja ravitsemusohjauksen apuvälineenä. Menetelmä on myös sovellettavissa ylipainoisen lapsiperheen sekä diabeteksen hoidon elintapaohjaukseen. Neuvokas perhe -menetelmiin kuuluu Neuvokas perhe -kortti sekä kuva ja tietokansio. Terveystarkastajan apuna toimiva tieto- ja kuvakansio toimii ohjauksen runkona ja selkiyttää ohjausta.

Lue lisää:

[Neuvokas Perhe: Ammattilaiset](#)

[Neuvokas Perhe: Ruutuaika](#)

[Liikuntasuositukset lapsille ja nuorille \(UKK-instituutti\)](#)

[Terve Koululainen: Alakoulu - Liikkuminen](#)

3.2. Mielenterveys

Laajassa terveystarkastuksessa terveystarkastaja huomioi lapsen psykososiaalisen kehityksen, turvallisuuden, ihmissuhteiden ja mielenterveyden selvittämisen kotona ja muissa kehitysympäristöissä. Lapsen psykososiaalinen kehitys ja mielenterveys huomioidaan neuvonnassa yhteistyössä lapsen ja tämän vanhemman tai perheen kanssa. Tarvittaessa järjestetään erikoistutkimukset lasten- tai nuorisopsykiatriin tekemänä mielenterveyden selvittämiseksi. Lapsen mielenterveysongelmat voivat ilmetä esim. masennuksena tai koulunkäyntihaluttomuutena. ^[30]

Lapsen mielenterveyttä voidaan tukea ja edistää esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä vanhemmuustaitoja tukemalla, työn ja perhe-elämän yhteensovittamisella sekä huolehtimalla lapsiperheiden taloudellisesta tilanteesta sekä väkivallan vastaisilla toimilla. Tunne- ja vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä ja hyödyllisiä mielenterveyden sekä oppimisen kannalta. Lasten mielenterveys- ja tunnetaitojen tukemiseen on olemassa monenlaisia menetelmiä ja ohjelmia (ks. luku 5 työmenetelmiä kouluterveydenhuollossa). ^[31]

3.3. Päihteet

Kouluterveydenhoitaja keskusteleo lapsen mielenkiinnosta ja kokeiluhaluista päihteitä kohtaan viidennen ja kuudennen luokan tarkastuksissa. Lasten kanssa keskustellaan myös perheen alkoholin käytöstä ja sen vaikutuksesta lapsen arkeen.

Lapset omaksuvat terveystottumuksia, päihteisiin liittyviä asenteita, taitoja ja tietoa perheeltä sekä sosiaalisesta ympäristöstä. Lapsen kokeilunhaluun vaikuttaa altistavasti tai suojaavasti elämäntilanne, voimavarat ja taustatekijät. Sosiaaliset taidot, itsetunto ja tieto ovat tärkeitä sisäisiä voimavaroja. Vanhempien ja ystävien tuki ovat tärkeimpiä ulkoisia voimavaroja. Voimavarat sekä altistavat taustatekijät on hyvä tunnistaa. Tällöin yksilöllinen tuki on helpompi kohdistaa niille lapsille, joilla on muita suurempi riski päihdekokeiluun. Terveystarkastaja on turvallinen ja välittävä aikuinen, jonka kanssa päihdeasioista voi puhua. ^[32] Päihhteettömyyden edistämiseen on varhaisen puuttumisen malli. Malli perustuu terveystarkastajan ammatillisuuteen ja asiantuntijuuteen. Mallissa korostuu luottamuksen saaminen, kunnioitus, empatia ja avoimuus. Terveystarkastajan tulee ottaa vaikeat asiat puheeksi ja huomioida salassapitovelvollisuus sekä ilmoitusvelvollisuus mikäli ”lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään”. ^{[21] [32]}

17 § Salassapitovelvollisuus

Terveystarkastuksen ammattihenkilö ei saa sivulliselle luvatta ilmaista yksityisen tai perheen salaisuutta, josta hän asemansa tai tehtävänsä perusteella on saanut tiedon. Salassapitovelvollisuus säilyy ammatinharjoittamisen päättämisen jälkeen. ^[33]

25 § Ilmoitusvelvollisuus

Terveystarkastuksen ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon

ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. ^[21]

3.4. Ravitseminen ja erityisruokavaliot

Jokaisen koululaisen terveellisen ravitsemuksen perustana on säännöllinen ateriarytmi, terveelliset välipalat ja lautasmalli. Koululaisille suositellaan D-vitamiinivalmistetta 7,5 mikrogrammaa säännöllisesti ympäri vuoden. Kouluterveydenhuollon ravitsemusneuvonnalla pyritään parantamaan hedelmien, vihannesten ja kasvien käyttöä. Lisäksi kannustetaan viiden aterian ateriarytmiin sekä suositellaan lautasmallin käyttöä ruokailussa. ^[34] Kouluruokailuun liittyvät asiat, kuten erityisruokavalioiden selvittäminen kuuluvat laajoihin terveystarkastuksiin. Erityisruokavaliota huomioidaan myös muissa kouluterveydenhuollon tapaamisissa. Erityisruokavaliota voi liittyä allergioihin, uskontoon tai eettisiin valintoihin. Vanhemmat toimittavat koululle oppilaan erityisruokavaliota koskevan ruokavaliosuunnitelman, jossa käy ilmi kielletyt ruoka-aineet. Asiantuntijalausuntoa tarvitaan silloin, kun oppilaalla on erityisruokavaliota sairauden hoitoon tai muun terveydellisen syyn vuoksi. Oppilaan kokonaisvaltaista hyvinvointia voidaan tukea parhaiten ottamalla huomioon oppilaan mahdollinen erityisruokavaliota. ^[31]

3.5. Seksuaaliterveys

Valtioneuvoston asetuksen mukaan seksuaalista kehitystä tukeva neuvonta on sisällytettävä terveysneuvontaan ja -tarkastuksiin lapsen ja nuoren kehitysvaihetta vastaavasti. ^[3]

Osana lapsen ja nuoren keskeistä kehitystä on seksuaalinen kehittyminen. Kouluterveydenhuollossa seurataan ja tuetaan seksuaalikehitystä ja tavoitteena on, että lapsesta kehittyy omaa ja toisten seksuaalisuutta ymmärtävä sekä itsemääräämisoikeutta kunnioittava aikuinen. Tavoitteena on myös, että lapsi pystyy aikuisena läheisiin ja lämpimiin ihmissuhteisiin ja pystyy kokemaan seksuaalielämänsä onnellisena. Kouluterveydenhuollon tehtävänä on tunnistaa ne lapset, joiden seksuaalisessa kehityksessä on ongelmia. Lasten puberteettikehitystä arvioidaan ja mahdollisia häiriöitä seulotaan vuosittain. ^[11]

3.6. Suunterveys

Suunterveyteen kuuluu hampaiden harjaaminen kaksi kertaa päivässä fluorihammastahnalla, säännöllinen sekä monipuolinen ruokavaliota, janojuomana vesi sekä liiallisen sokerin välttäminen. Ksylitolituotteita suositellaan käytettäväksi päivittäin. Suunterveys on tärkeä osa oppilaan hyvinvointia; terveystarkastuksissa kysytäänkin suun terveystavoista monipuolisesti. Terveystarkastaja tiedustelee hampaiden harjauksen säännöllisyydestä, fluorituotteiden ja ksylitolin käytöstä, ruokatottumuksista ja herkkupäivistä sekä meneillään olevista oikomishoidoista. ^[11]

3.7. Uni ja lepo

Koululaisen unentarve on noin 8–10 tuntia, tässä on kuitenkin suuria vaihteluita yksilöllisesti. Riittävästä unen määrästä kertoo se, että aamulla herää virkeänä ja hyväntuulisena. Hyvä uni vaikuttaa koululaisen kasvuun ja kehitykseen sekä se auttaa keskittymään ja jaksamaan koulussa. Uni vaikuttaa myös muistiin positiivisesti sekä se parantaa vastustuskykyä ja helpottaa toipumista sairauksista. ^[29] Terveystarkastaja kysyy unirytmistä, unen määrästä ja sen riittämisestä jokaisessa terveystarkastuksessa. Lisäksi terveystarkastuksessa ohjeistetaan unen määrän lisäämiseen, jos unen määrä on vähäinen tai medialaitteiden käyttö häiritsee unta.

3.8. Voimavarat

Hyvät voimavarat edistävät lapsen kasvua ja kehitystä. Lisäksi ne suojaavat epäsuotuisilta tekijöiltä. Elämään kuuluu joskus kuormittavia tekijöitä, jotka voivat vaarantaa lapsen kehityksen. Elämässä on kuitenkin myös voimavaroja antavia tekijöitä, joiden avulla elämään saadaan hallittavuutta. Terveystarkastuksissa voidaan tukea vanhempien ja koko perheen voimavaroja. Laajoissa terveystarkastuksissa voidaan hyödyntää voimavara- ja menetelmiä, joissa huomioidaan koko perheen terveys ja hyvinvointi. Keskustellen ja havainnoiden voidaan arvioida koko perheen voimavarat ja voidaan keskittyä esille nousseisiin asioihin. ^[35]

Voimavaralähtöisiä menetelmiä on tehty ammattilaisten tueksi. Puheeksi ottamisen työkalupakin avulla perheiden elintapoja ja voimavaroja voidaan herätellä ja syventää, lisäksi se aktivoi lapsen näkökulman esilletuloa.

Lue lisää: Puheeksi ottamisen työkalupakista sivulta [Painokas.fi](#) ^[35]

^[36]

Kouluterveydenhuollossa Neuvokas perhe- työvälinettä käytetään liikunta- ja ravitsemusohjauksen apuvälineenä. Menetelmä on myös sovellettavissa ylipainoisen lapsiperheen, sekä diabeteksen hoidon elintapaohjaukseen. Neuvokas perhe menetelmiin kuuluu Neuvokas perhe- kortti, sekä kuva ja tietokansio. Terveystarkastajan apuna toimiva tieto- ja kuvakansio toimii ohjauksen runkona ja selkiyttää ohjausta. Neuvokas perhe - korteissa on liikunta- ja ruokatottumusväittämiä lasten ja vanhempien arjesta.

Lue lisää: [Neuvokas perhe työvälineenä](#) (Sydänliitto, Neuvokas perhe -sivusto)

3.9. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen

Lastensuojeluilmoitus

Kaikilla terveydenhuollon ammattihenkilöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, mikäli huoli lapsen hoidosta ja huolenpidosta herää, tai olosuhteet ovat kehitystä vaarantavia, tai lapsen käytös edellyttää ilmoituksen tekemistä. Ilmoitusvelvollisuus koskee sellaista tietoa, mitä työntekijä on saanut lapsesta omassa työssään. ^[21]

Lasten kaltoinkohtelu on sensitiivinen ja vaikea aihepiiri sekä käytännön työssä, että tutkimuksessa. Siihen reagointi kuuluu jokaisen lapsia kohtaavan ammattilaisen työhön. Kouluterveydenhuollossa asioista voidaan keskustella lapsen kanssa terveystarkastusten yhteydessä. Laajoissa terveystarkastuksissa keskustellaan kaikkien vanhempien kanssa perheen arjesta, parisuhteesta, lasten kasvatusta- ja kurinpitokäytänteistä ja mahdolliseen perheväkivaltaan liittyvistä kysymyksistä. Perheväkivalta kysyminen ja keskustelu tulee toteuttaa systemaattisesti siten, ettei yksittäistä perhettä leimata tai syyllistetä. Perheelle tulee kertoa, että näistä asioista keskustellaan kaikkien perheiden kanssa. Mikäli epäillään lapsen joutuneen ahdistelun tai seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, ilmoitus on tehtävä välittömästi poliisille ja sen jälkeen lastensuojeluun. ^[37]

Lue lisää:

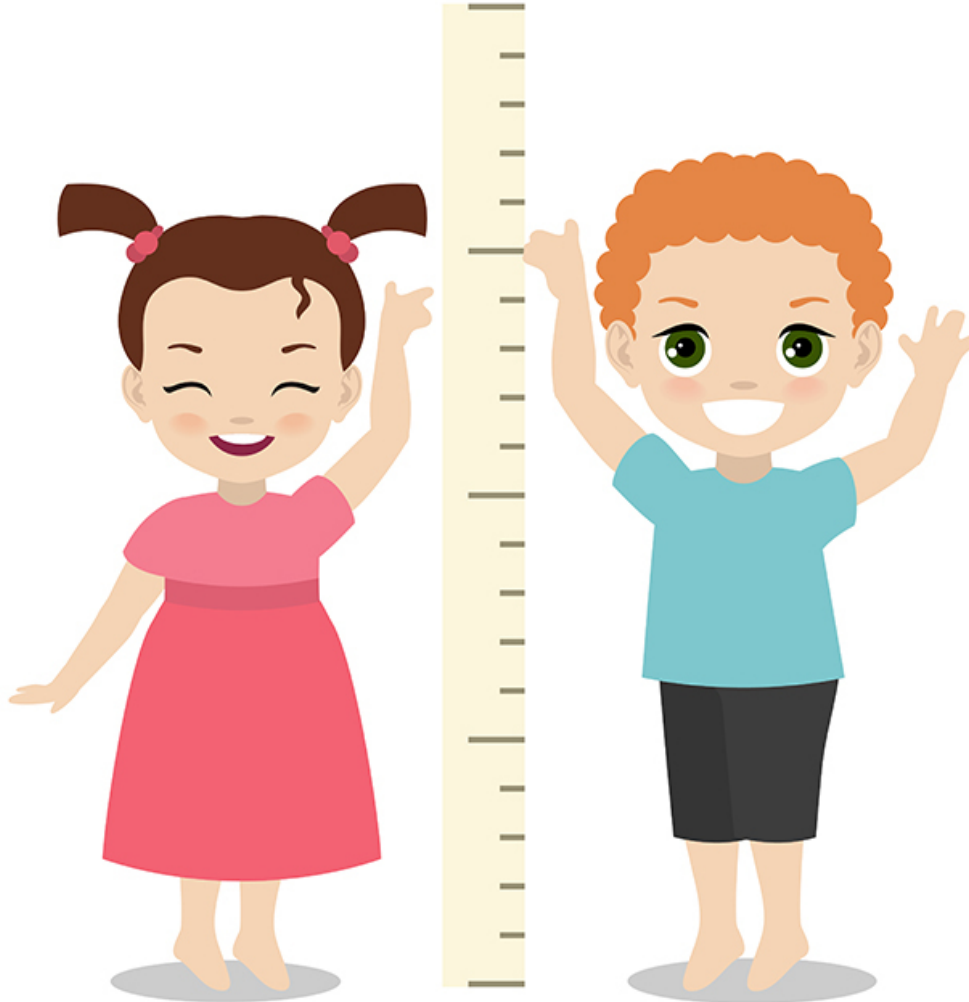
[Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 25 §](#)

[THL. Lastensuojelun käsikirja: Lastensuojeluilmoitus](#)

[Sosiaalihuolto, lastensuojelu ja perheiden tuki. Käypä hoito -suositus](#)

[Lastenkaltoinkohtelun tunnistaminen -hoitosuositus](#)

4. Menetelmiä ja ohjeita kouluterveydenhuollon terveystarkastuksiin

KUVA: Nina Puankova/Shutterstock.com

Terveystarkastuksissa käytettävien menetelmien on oltava luotettavia ja valtakunnallisesti yhteneväisiä. Suositusten mukaisia käytäntöjä tulisi käyttää ohjeistuksen mukaisesti, jotta terveystarkastuksista kerättävä tieto olisi valtakunnallisesti vertailukelpoista. [17] Myös asiakkaan kannalta suositusten mukaisten ja yhtenäisten menetelmien käyttö on oikeudenmukaista ja takaa yhdenmukaiset ja tasavertaiset palvelut kaikille.

Työmenetelmä tarkoittaa suunnitelmallista ja järjestelmällistä toimintatapaa. **Toimintamalli** tarkoittaa toiminnan organisointia, työnjaon tapaa tai teoreettista mallia. Terveiden edistämistyössä on hyvä käyttää monipuolisesti erilaisia työmenetelmiä. Menetelmä on työmuoto, joita ovat esimerkiksi vastaanottotoiminta (myös avoimet ja iltavastaanotot) kotikäynnit, puhelinneuvonta sekä erilaiset terveysneuvonnan ohjaustavat. Seurantaan liittyvistä mittaus-, tutkimus- ja arviointimenetelmistä ja niiden tulkinnasta kerrotaan tarkemmin Menetelmäkäsikirjassa [24], [11]

Keskeisiä terveyden edistämisen työmenetelmiä ovat esimerkiksi **dialoginen vuorovaikutus, ratkaisukeskeinen eli voimavarasuuntautunut työtapa, moniammatillinen**

yhteistyö sekä **terveyskeskustelu**. Erityisesti terveyskeskustelussa tärkeää on asiakkaan omien voimavarojen vahvistaminen ja pulmien ratkaisu. Terveyskeskustelu edellyttää erilaisten haastattelu- ja keskustelumenetelmien hallintaa. Erityisesti kouluterveydenhuollossa on sovellettu **interventiivistä haastattelua**. Myös **motivoiva haastattelu**, **voimavarakeskeinen neuvontakeskustelu**, **muutosvaihemalli** ja **eläytymismenetelmä** voivat soveltua terveyden edistämisen ja terveyskeskustelun menetelmiksi kouluterveydenhuollossa. **Varhainen puuttuminen ja asioiden puheeksiotto** ovat terveydenhoitajien työvälineitä, jonka helpottamiseen on saatavilla myös erilaisia lomakkeita (esim. [38]). Osa menetelmistä, kuten huolen **puheeksiottamisen menetelmä**, sopii työvälineeksi lapsen huoltajien kanssa käytävään keskusteluun. [39] [38] Kouluterveydenhuollon määräaikaisten ja varsinkin laajat terveystarkastukset voivat olla oppilaalle tilaisuus tuoda esille tärkeitä asioita osana normaalia arkea. Asioiden aktiivinen puheeksiotto voi edesauttaa oppilasta keskustelemaan häntä askarruttavista asioista. [40]

Kouluterveydenhoitajien yleisesti käyttämiä terveyden edistämisen menetelmiä ovat **henkilökohtainen keskustelu** sekä **henkilökohtainen ohjaus** ja **jaettava kirjallinen terveystarkastusmateriaali**. Osa kouluterveydenhoitajista käyttää myös **pienryhmissä keskusteluja**, pitää **oppitunteja** luokissa ja näyttää **opetusvideoita**. Eri aihekokonaisuudet koskevat erilaisia terveysneuvonnan osa-alueita. Alakoululaisilla niitä ovat erityisesti ravitsemus, lepo ja uni, liikunta ja ulkoilu, sosiaaliset taidot, harrastukset ja koulurytmi, tapakasvatus ja terveelliset elämäntavat, liikenneturvallisuus, ruutuaika sekä oppilaan kasvuun ja kehitykseen liittyvät asiat. [41] Terveyskeskustelussa oppilas voi tuoda esiin oman subjektiivisen näkemyksensä ja siksi sen tulisi olla jokaisen kouluterveydenhoitajan työmenetelmä. [39]

Terveydenhoitaja tekee työtään moniammatillisessa yhteistyössä, jossa eri alojen ammattilaiset toimivat yhteistyössä oman alansa asiantuntijoina. Yhteistyöhön on olemassa monenlaisia työskentelymalleja. Yhteistyön tarvetta voidaan arvioida **subjektiivisen huolen** ja **huolen vyöhykkeistön** avulla. Terveydenhoitaja tekee myös verkostotyötä, jossa asiakkaan oma sosiaalinen verkosto otetaan huomioon. [39] Lisäksi kouluterveydenhoitaja osallistuu opiskeluhoitoryhmän kokouksiin, käy keskusteluja opettajien kanssa sekä pitää oppitunteja ja pienryhmiä. [41]

4.1. Seulontatutkimukset

Seulonta on lakiin perustuva, tiettyyn väestöryhmään kohdistuva tutkimus tai näytteiden otto ja osa ehkäisevää terveydenhuoltoa. [42] Kouluterveydenhuollossa tehtävät seulontatutkimukset ovat tärkeä osa terveystarkastuksia. Ne ovat määräaikaista tutkimuksia, jotka kohdistuvat kaikkien kouluikäisten ikäluokkaan. Seulontojen avulla on pyrkimyksenä löytää piileviä sairauksia tai terveydellisiä riskitekijöitä tai ongelmia. Seulonta voidaan tehdä osana terveystarkastusta tai se voi olla erillinen tutkimuskäynti. Seulontatutkimus voi olla mittaus (pituus ja paino), laboratoriokoe, kliininen tutkimus tai kysely. Seulontatutkimuksia tehdään vuosittain tai erikseen sovitun ohjelman mukaan. Ensimmäisen lukuvuoden aikana osana kouluuntulotarkastusta tehdään laajaan terveystarkastukseen kuuluvat seulontatutkimukset. [11]

Kouluterveydenhuollossa tehtäviä seulontatutkimuksia ovat psykososiaalinen kehitys (mielenterveys) fyysinen terveys (kasvu ja kehitys), näkö ja kuulo, neurologinen kehitys, suun terveys, koko perheen terveys ja terveydentilan toteamiseksi tarvittavat erikoistutkimukset (taulukko 2). Lasten terveydentilassa esiintyvät häiriöt ja ongelmat tulisi havaita mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, jotta niistä ei jäisi pysyviä haittoja. Kouluikäisillä ongelmat voivat vaikuttaa oppimiskykyyn ja myöhemmässä vaiheessa haitata jatkokoulutusmahdollisuuksia. [22] [43]

TAULUKKO 2. Menetelmät ja seulontatutkimukset alakouluikäisille

	1. lk (LAAJA)	2. lk	3. lk	4. lk	5. lk (LAAJA)	6. lk	Tarvittaessa
Pituus	X	X	X	X	X	X	
Paino	X	X	X	X	X	X	
Kuulo	X						X
Näkö	X				X		X
Ryhti	X	X	X	X	X	X	
Skolioosi					X		
Puberteettiaste	X	X	X	X	X	X	
Verenpaine	X				X		

Hemoglobiini							X
Rokotukset					X		X

4.2. Kasvun seuranta

Oppilaan kasvun seuranta on yksi kouluterveydenhuollon keskeisimmistä tehtävistä. Se on myös ennaltaehkäisevän terveydenhuollon tärkeä osa. Kasvua arvioitaessa käytetään suomalaisia kasvukäyriä. Seurannan tarkoituksena on nopeuttaa sairauksien ja häiriöiden löytymisessä ja tarvittavat kasvun suhteen jatkoselvittelyä. Kasvutiedot myös tilastoidaan väestötason terveystietoihin. ^[24]

Lapsen pituutta arvioidaan suhteellisena pituutena. Pituuskäyrän taittuminen käyrällä ei ole aina merkki sairaudesta vaan voi johtua muun muassa keskimääräisestä poikkeavasta kasvurytmistä liittyen murrosiän alkamiseen. Murrosiän kasvupyrähdysten seurauksena pituuskäyrä voi taittua ja suhteellinen pituus muuttuu käyrillä aina jonkin verran. Siksi kasvun arvioinnissa huomioidaan aina myös **puberteettikehitys** ja **nuoren kokonaistilanne**. Tavallisesti hitaan tai nopean kasvurytmin taustalla on perimä. ^[24]

Hidastunut pituuskasvu tai huono painonnousu voivat johtua esim. puutteellisesta ravitsemuksesta, kilpirauhasen vajaatoiminnasta, psykososiaalisista ongelmista, lääkityksestä (etenkin glukokortikoidit) tai ruuan imeytymishäiriöistä (keliakia, allergia), syömishäiriöstä tai muusta yleissairaudesta. Lihomisen syynä on usein liiallinen energiansaanti suhteessa kulutukseen. ^{[11] [24]} **Allergiat**, niiden oireet ja astmaoireet kartoitetaan terveystarkastusten yhteydessä. ^[11]

Lapsen painon seurannan tavoitteena on ravitsemuksen riittävyyden ja sairauksien ehkäisyn diagnosointi. Sillä pyritään myös ehkäisemään lisääntyneeseen rasvakudokseen liittyviä terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. Seulonnan tarkoituksena on löytää kasvuun vaikuttavia sairauksia ja häiriöitä. Lasten ja nuorten lihavuus on viime vuosikymmenien kuluessa yleistynyt. Lasten lihavuuden ehkäisy ja varhainen lihomisen puuttuminen on tärkeää, sillä se on helpompaa kuin jo kertyneen ylipainon ja lihavuuden hoito. Painon kehitystä on tärkeää seurata koko lapsuuden ja nuoruuden ajan. ^[44]

Toimintaohje kasvuseulan hälyttäessä

Kasvuseulan hälyttäessä tai kasvun taittuessa kasvukäyrällä tarkista ensin, onko pituus tai paino mitattu ja kirjattu oikein. Mikäli poikkeavuus on todellinen, tilannetta tulee seurata tiheämmillä kasvukontrollailla. Mikäli kasvun muutokseen liittyy sairauden oireita tai kasvussa on selkeä useissa mittauksissa toistuva jatkuva muutos (varsinkin, jos muutos on samanaikainen ja vastakkaisuuntainen pituudessa ja painossa/painoindeksissä), on tilanne syytä arvioida ja selvittää lääkärin toimesta. ^[24]

Lapsen ylipainon puheeksiotto

Terveydenhuollon ammattilaisen on tärkeää ottaa lapsen ylipaino puheeksi vanhempien kanssa. Lapsen ylipainon puheeksi ottamiseen on olemassa erilaisia työvälineitä, kuten Neuvola- ja alakouluikäisen lapsen ylipainon puheeksiotto – opas lapsiperheen kanssa työskentelevälle ammattilaiselle. ^[45] Lapsen kehosta puhutaan aina kunnioittaen ja arvostaen. Lapsen ylipaino on koko perheen asia ja siksi siitä tulee keskustella elintapamuutosten näkökulmasta vanhempien kanssa. Jos lapsi on yksin vastaanotolla, edetään lapsen ehdoilla lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden. Lapsen ylipainon ja lihavuuden hoidosta on Käypä hoito -suositus, jossa painotetaan elintapamuutoksia erilaisten käyttäytymisen muutosta edistävien menetelmien avulla. ^[44] Lapsen ylipainon ja lihavuuden hoito, Käypä hoito -suositus työn tueksi on myös kehitetty motivaatiomittari, jonka tarkoitus on toimia 9–12-vuotiaiden ylipainoisten lasten motivaatiota kartoittavana menetelmänä. ^[46] Neuvokas Perhe - työmenetelmän avulla voi tukea lasten ylipainon puheeksi ottamista ja elintapamuutoksia koko perheen kanssa. ^[47]

Lue lisää lapsen ylipainon tunnistamisesta:

[Lasten lihavuus -verkkokurssi](#) (2013). Duodecim Oppiportti.

4.3. Kuulo

Alakouluikäisen kuulo tutkitaan 1. luokalla. Myös vanhempien epäily lapsen kuulon alenemisesta on aina aihe lisätutkimuksiin. Audiometrisella tutkimuksella pyritään löytämään toispuoleiset sekä lievät ja keskivaikavat

kuuloviat. Tutkimus tehdään seulontatasolla (20 dB) käyttäen taajuuksia 250, 500, 1000, 2000, 4000 ja 8000 Hz. Mikäli tutkittava ei läpäise 20 dB:n seulontaa jollakin taajuudella, tehdään kyseisellä taajuudella kynnysmittaus. Mikäli löydös audiometriseulonnassa on poikkeava, tutkitaan korvat. Tärykalvot tutkitaan vanhemman toiveesta tai jos on epäily kuulovammasta tai lapsi on edeltävästi sairastanut korvatulehduksia. Mikäli lapsella on korvatulehdus, se hoidetaan ja kuulo tutkitaan uudelleen 2–3 viikon kuluttua hoidon loppumisesta. Oppilas lähetetään jatkotutkimuksiin, jos kuulo on huonompi kuin 20 dB seulontataajuuksilla. [24]

4.4. Näkö

Alakouluikäisen lähinäön ja kaukonäön tarkkuus tarkastetaan 1. ja 5. luokan laajoissa terveystarkastuksissa ja aina tarvittaessa. Näön heikentyminen voi liittyä oppimisvaikeuksiin tai päänsärkyyn. [24] WHO:n (2003) suositusten mukaan tutkimus tulisi aina aloittaa lähinäön tutkimisella, sillä lapselle lähinäön merkitys on tärkeämpi. [48] Tarkoituksena on etsiä toiminnallista heikkonäköisyyttä (amblyopiaa) sekä näköön vaikuttavia silmäsairauksia tai korjaamattomia taittovirheitä. Jatkotutkimustarpeessa (taulukko 3) maksuttomat silmälääkärin tutkimukset sisältyvät kouluterveydenhuoltoon [1] [49]. [24]

TAULUKKO 3. Jatkohoitoon lähettämisen seulontarajat [24]

Kaukonäkö: Yksittäisen silmän erikseen tutkittu näöntarkkuus jää alle 0.8.
Lähinäkö: Yksittäisen silmän erikseen tutkittu näöntarkkuus jää alle 0.63.
Näköön ja silmiin liittyvä oireilu.

Lue lisää:

Könönen, A-M. & Niemelä, M. 2019. [Näönseulonnan mestariksi! Täydennyskoulutus kouluterveydenhoitajille näönseulonnan tueksi](#). Opinnäytetyö. Metropolia-ammattikorkeakoulu.

4.5. Ryhti

Ryhtiä tutkitaan alakoulussa terveystarkastuksen yhteydessä vuosittain. Tytöillä selän kasvuhuipentuma tapahtuu 12 vuoden iässä, pojilla 14 vuoden iässä. Nopean kasvun aikana voi ilmetä ryhdin poikkeavuuksia, joista yleisimmät ovat idiopaattinen skolioosi ja Scheuermannin tauti. [24]

Skolioosiseula tehdään alakoulussa 4–5. luokalla kasvun tutkimuksen yhteydessä. Leikkaushoito voidaan välttää, mikäli skolioosin kehittyminen todetaan tarpeeksi varhain (taulukko 4). [24]

TAULUKKO 4. Eteentaivutustestin tulosten tulkinta ja jatkotoimenpiteet [24]

Testin tulos (skoliometri millimetriviivoitin ja vatupassi)			
Ikä (v.)	≥ 6° ≥ 6 mm	≥ 8° ≥ 8 mm	≥ 10° ≥ 10 mm
10–11	Seuranta 6 kk välein	Lääkärin arvio. Selkärangan tasapainoröntgenkuva seisten.	

Lue lisää:

Helenius, I. 2018. [Skolioosi](#). Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto.
Saarela, O. 2018. [Selän ryhtiviat](#). Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto.
Helenius, I. 2019. [Lapsen selkäkipu](#). Katsausartikkeli 13.9.2019. Lääkärilehti 37 (74), 2021–2025.

4.6. Puberteettikehitys

Murrosikä- eli puberteettikehityksen astetta arvioidaan vuosittain terveystarkastusten yhteydessä. Puberteettikehityksen häiriöt ovat tärkeä havaita riittävän varhain, jotta mahdollinen hoito voitaisiin aloittaa ajoissa. Seulonnan avulla selviää ennenaikainen tai viivästynyt puberteetti. Näissä tapauksissa lapsi tai nuori

ohjataan aina selvityksiin, vaikka suurimmassa osassa tapauksista asiaan ei liity mitään sairautta tai häiriötä. Arvioinnissa käytetään apuna **Tannerin arviointiasteikkoa** (Tanner 1962) ja **puberteettiseulan kriteereitä**. [24] [50] Seulan käytössä huomioidaan myös vanhempien kehitysaikataulu [24].

Lue lisää:

Dunkel, L. 2017. [Viivästynyt murrosiän kehitys](#). Duodecim 123, 231–237.
Jalanko, H. 2017. [Murrosiän viivästyminen pojalla](#). Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto.
Jalanko, H. 2017. [Murrosiän kehitysongelmat tytöillä](#). Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto. Pfizer Oy. [Puberteetti – matkalla kohti aikuisuutta](#).
Varimo, T., Hero, M. & Raivio, T. 2015. [Poikien viivästynyt murrosiän kehitys](#). Tieteessä-katsaus. Suomen Lääkärilehti 26–30 (70), 1903–1907a.
Vuori-Holopainen, E. & Laine, T. 2015. [Tytön viivästynyt puberteetti](#). Tieteessä-katsaus. Suomen Lääkärilehti 26–30 (70), 1896–1902a.

4.7. Verenpaine

Verenpaine mitataan suositusten mukaan ainakin laajoissa terveystarkastuksissa 1. ja 5. luokilla. Mikäli verenpaine on lähellä seulantarajoja, seurataan verenpainetta vuosittain. [24] Lapsen korkea verenpaine on aina syy jatkotutkimuksille. Korkean verenpaineen rajat riippuvat lapsen iästä ja ne katsotaan taulukosta (taulukko 5). Korkea verenpaine lapsella voi johtua munuaisten tai muusta hoitoa vaativasta perussairaudesta. Myös lasten lihavuudella on yhteys korkeaan verenpaineeseen, tai syy voi olla runsaan lakritsin tai salmiakin syöminen. [51]

TAULUKKO 5. Alakouluikäisen lapsen verenpaineen seulantarajat [24]

Seulantarajat (mmHg)		
Ikä (v.)	Elintapakartoitus ja ohjaus	Lääkärin tutkimuksiin
6–10	115/75	125/85
11–18	120/80	140/90

Lue lisää:

Taittonen L. & Uhari M. 2001. [Lasten verenpaine](#). Duodecim.
Jalanko, H. 2017. [Verenpaine lapsella](#). Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto.

4.8. Hemoglobiini

Hemoglobiinitutkimus on aikaisemmin ollut tärkeä osa raudanpuuteanemian seulantaa. Anemia on ollut aikaisemmin yleisempää, mutta nykyisin se on harvinaista. Nykysuositus on tehdä hemoglobiinin valikoitua seulantaa riskiryhmille, kuten nuorille, joilla on ravitsemuksellisia puutteita, painonlaskua tai urheiluharrastus sekä tytöille, joilla on runsaat kuukautiset. [11] Lapsilla hemoglobiiniarvot muuttuvat iän mukaan (taulukko 6).

TAULUKKO 6. Hemoglobiinin viitearvot

Ikä (v.)	Viitearvo (g/l)
4–7	112–147
8–11	116–154
Tytöt 12–15	120–154
Pojat 12–13	124–161
Pojat 14–15	130–170

Lue lisää:

Jalanko, H. 2017. [Anemia lapsella](#). Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto. Labquality. [Ihopistonäytteenotto](#).
Vegaaniliitto ry 2008. [Rauta kasvisruokavaliossa](#).

4.9. Rokotukset

Rokotuksia tarjotaan kouluterveydenhuollossa rokotusohjelman mukaisesti. Kansallisesta rokotusohjelmasta säädetään Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa rokotuksista 149/2017 [52]. Suomessa kansallisen rokotusohjelman mukaan lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus saada rokotus yhtätoista eri tautia, niiden jälkitauteja ja pitkäaikaisia haittoja vastaan. Kansallisen rokotusohjelman mukaiset rokotteet ovat vapaaehtoisia ja maksuttomia. Ensimmäisen tarkastuksen yhteydessä on syytä tarkastaa lapsen neuvolassa annettu rokotesuoja. Rokotesuojaa voidaan tarvittaessa täydentää kouluterveydenhuollossa (taulukko 7). [53] Tyttöille tarjotaan kohdunkaulan syövältä suojaava **HPV-rokote** 5. luokalla. Toinen annos annetaan 6. luokalla. Vanhempien kanta HPV-rokotuksiin kysytään 5. luokan laajassa terveystarkastuksessa. THL suosittelee HPV-rokotetta myös pojille ja se on tulossa rokotusohjelmaan aikaisintaan syksyllä 2020. [54] **Vesirokkorokotetta** tarjotaan kaikille vuoden 2006 jälkeen syntyneille lapsille, jotka eivät ole vesirokkoa sairastaneet. Jos lapsi on saanut ensimmäisen annoksen 6–11-vuoden ikäisenä, tarjotaan tehosterokotusta 12 vuoden iässä. Vanhempien antama tieto vesirokon sairastamisesta yleensä riittää, eikä vesirokon sairastaneen rokottamisesta ole haittaa. [55] **Influenssarokotteen** saavat maksutta riskiryhmään kuuluvat henkilöt, muiden tulee hankkia kausi-influenssarokote itse omakustanteisesti. [56]

TAULUKKO 7. Kouluiässä annettavat rokotukset [53]

Ikä (v.)	Rokote	Tauti, jolta rokote suojaa
11–12 (5. ja 6. lk)	HPV	Papilloomaviruksen aiheuttama kohdunkaulan syöpä
erillisen ohjeen mukaan	VAR	Vesirokko
tarvittaessa	Influenssa	Influenssa

Mahdollisten rokotusreaktioiden vuoksi kouluterveydenhuollossa tulee olla valmius **anafylaktisen reaktion hoitoon**. Anafylaksian ensihoitona käytetään **adrenaliinia** [57]. Hoitoon tarvittavien välineiden on oltava välittömästi saatavilla. Kirjalliset hoito-ohjeet on oltava näkyvillä kouluterveydenhoitajan työpisteessä. [11]

Anafylaksian hoito-ohjeista on olemassa Käypä Hoito -suositus. [58] Myös ruoka-aineet voivat aiheuttaa vakavan allergisen reaktion ja anafylaksian. Anafylaktisesta reaktiosta tulee aina tehdä ilmoitus anafylaksiarekisteriin. Ilmoituksen tekeminen on kuitenkin vapaaehtoista. Lomake on saatavilla myös online-versiona. [59] [60]

Lue lisää lasten rokotuksista:

THL: [Infektiotaudit ja rokotukset](#)
THL: [Lasten ja aikuisten rokotusohjelma](#)
THL: [Tytttöjen juttu](#)
THL: [Anafylaksian hoito](#)

5. Työmenetelmiä kouluterveydenhuollossa

KUVA: Iconic Bestiary/Shutterstock.com

Kouluterveydenhuollossa käytössä olevia menetelmiä on olemassa laajasti. Koulussa on mahdollisuus tavoittaa koko ikäluokka, mikä mahdollistaa universaalien, kaikille yhtenäisten menetelmien käytön ^[31]. Yhä enenevässä määrin kouluterveydenhoitajan työhön on tullut myös internet-pohjaisia menetelmiä, joita myös yksityiset yritykset kehittävät ja markkinoivat kuntien käyttöön.

Lasten ja nuorten tunne- ja vuorovaikutustaitojen tukemiseksi on olemassa monenlaisia sekä kansainvälisesti että kansallisesti vaikuttaviksi todettuja menetelmiä, joita on käytössä kouluissa. Näistä yleisesti käytössä ovat KiVa-koulu®, Friends, Lions Quest, Askeleittain- ja Yhteispeliä -ohjelmat. Lisäksi kouluilla on käytössä omia tai muita menetelmiä, joilla voidaan vahvistaa koko koulun/luokkayhteisön tai yksittäisen oppilaan tunne- ja vuorovaikutustaitoja sekä mielenterveyttä. Menetelmien ja käytäntöjen käytössä on eroja alueellisesti sekä kuntien ja koulujen koon mukaan. ^[31]

THL:n Lapset, nuoret ja perheet -verkkosivuilta löytyy erilaisia ehkäisevän työn malleja, menetelmiä ja työkaluja ammattilaisen työn tueksi työskennellessä erilaisissa lapsiperhepalveluissa. Terveystyöntekijän työssä

dialogisuus ja hyvä vastavuoroinen kohtaaminen ovat tärkeässä asemassa asiakas kohtaamisissa. Asiakkaan kanssa voi välillä olla hankalaa ottaa mieltä huolestuttavat ikävät asiat puheeksi. Kuitenkin varhainen puuttuminen ja oman huolen ilmaisu on tärkeää ja sen vuoksi on kehitetty huolen puheeksiottamisen - menetelmä. [39] [38] [61] Varhainen avoin yhteistoiminta (VAY) on johtamis- ja toimintakulttuuri, joka toimii ennaltaehkäisevästi käyttäessä erilaisia dialogisia menetelmiä ja toimintamalleja. [38] [61] [62]

Terveydenhoitajan työn tueksi on olemassa paljon erilaisia seuloja, mittareita, menetelmiä ja käytäntöjä, joita kehitetään jatkuvasti. Mittarit on kehitetty monivuotisissa hankkeissa ja ne perustuvat teoria- ja tutkimustietoon. Kuitenkin esimerkiksi mielenterveys- ja tunnetaitojen tukemiseen tarvittavien menetelmien vaikuttavuutta on tutkittu vain vähän. Taulukkoon 8 on koottu kouluterveydenhuollon käytössä olevia erilaisia työtapoja ja menetelmiä sekä niitä mielenterveys- ja tunnetaitojen vahvistamista tukevia menetelmiä, joista on olemassa vaikuttavuustutkimuksia. Joidenkin menetelmien käyttöön liittyy työntekijöiden koulutus, opaskirjoja ja muuta materiaalia. [39] [38] [63] Koulutukset voivat olla maksullisia tai maksuttomia ja niitä on saatavilla myös verkkokoulutuksina. Osa menetelmien koulutusta toteuttaa terveydenhoitajan perus- ja jatkokoulutuksessa. Honkasen & Mellinin [39] mukaan kaikkien terveydenhoitajien tulisi osata ainakin Lapset puheeksi - työmenetelmä.

TAULUKKO 8. Kouluterveydenhuollossa käytössä olevia terveyden edistämisen työmenetelmiä

Työtapoja terveyskeskusteluun	Varhainen avoin yhteistoiminta (VAY) -toimintamalli (THL)
	Dialogiset menetelmät (THL): <ul style="list-style-type: none"> • Huolen puheeksiottaminen ja huolen vyöhykkeistö • Ennakointidialogit • Hyvien käytäntöjen dialogit
	Kokonaisarviointin menetelmä (THL)
Terveystottumukset ja elintavat	Move! – fyysisen aktiivisuuden seurantajärjestelmä
	Motivaatiomittari nuorelle (Anglé 2010) <ul style="list-style-type: none"> • ks. myös Motivaatiomittari lasten painonhallinnan tueksi (Kyynärsalmi & Raudaskoski 2019)
	Neuvokas perhe -työmenetelmä (Suomen Sydänliitto) <ul style="list-style-type: none"> • Neuvokas Perhe -digikortti
	Seksuaaliterveysanamneesi (Väestöliitto)
Käyttäytyminen ja mieliala	ADHD-oirekysely (Käypä hoito)
	CDI-kyselylomake, lapsen masennuskysely (Kovacs 1992)
	IPC – interpersoonallinen menetelmä, nuorten masennuksen lyhytinterventio
	Koulu-uupumusmittari BBI-10 (Salmela-Aro, K. & Näätänen, P. 2005)
	Lapsen psykososiaalisen terveyden arviointimenetelmä 4–15 -vuotiaille <ul style="list-style-type: none"> • LAPS-lomake (THL)
	Lapset puheeksi -menetelmä (Mieli ry)
	Mielialakysely RBDI 13 (Menetelmäkäsikirja)
	Vahvuudet ja vaikeudet -kysely (SDQ)
Mielenterveyden edistämisen menetelmät	KiVa Koulu® - kiusaamisen vastainen toimintaohjelma
	Ihmeelliset vuodet
	Friends - Ohjelma lasten, nuorten ja vanhempien mielen hyvinvoinnin tueksi
	Yhteispeli (THL) <ul style="list-style-type: none"> • Yhteispeli koulussa - opas hyvinvoinnin ja vuorovaikutuksen vahvistamiseen
	Hyvää mieltä yhdessä (Mieli.fi)
	ProKoulu

Kouluterveydenhuollossa työn tukena käytetään myös erilaisia kyselyitä ja lomakkeita (taulukko 9). Ne on laadittu asiakasneuvonnan tueksi sekä helpottamaan asioiden puheeksi ottoa ja yksilöllisen terveysneuvonnan tarpeen arviointia. Lomakkeita on saatavilla Menetelmäkäsikirjassa [24] ja niitä on myös sähköisesti saatavilla THL:n ja muiden asiantuntijatahojen verkkosivuilta. Lisäksi kouluterveydenhoitajan käytössä voi olla toimipistekohtaisia lomakkeita.

TAULUKKO 9. Kouluterveydenhoitajan työssä käytössä olevia lomakkeita

Toimintaohjeita tapaturmien varalta
Ilmoitus koulutapaturmasta (THL) Neulanpistotapaturma (SPR) Ilmoitus vaikeasta allergiareaktiosta (anafylaksia) (HUS)
Terveystarkastukset
Kutsu terveystarkastukseen (alakoulu) (THL) Esitietolomake 1. luokkalaisen vanhemmille (THL) Esitietolomake 5. luokan oppilaan lomake (THL) Esitietolomake 5. luokkalaisen vanhemmille (THL) Opettajan arvio oppilaan koulunkäynnistä (THL) Opettajan lomakkeen ohje (THL)
Päihteet
10 henkilökohtaista kysymystä alkoholinkäytöstä (STM 2004) Audit -kysely vanhemmille (A-klinikkasäätiö) Nuorten päihdemittari ADSUME (A-klinikkasäätiö)

Näyttöön perustuva hoitokäytäntö on terveydenhuoltolaissa määrättyä [1]. **Näyttöön perustuva toiminta** on parhaan ajantasaisen tiedon käyttöä potilaan/asiakkaan hoidossa, terveyden edistämisessä, hoitoa koskevassa päätöksenteossa ja toiminnan toteutuksessa. Näyttöön perustuva tieto tarkoittaa todennettua tietoa ja näyttöön perustuva hoito tarkoittaa todeksi osoitettua, luotettavaa ja perusteltavissa olevaa työtapaa. Hoitaja käyttää vaikuttaviksi todettuja menetelmiä ja hoitokäytäntöjä. Kun toiminta ja menetelmät perustuvat näyttöön, hoitajalla on käytössään perusteltua sekä oikeaa, varmaa ja yleistettävää tietoa. Lisäksi näyttöön perustuvassa toiminnassa huomioidaan asiakkaalta saatu oma tieto ja omat kokemukset. [8]

8 § Laatu ja potilasturvallisuus

Terveydenhuollon toiminnan on perustuttava näyttöön ja hyviin hoito- ja toimintakäytäntöihin. Terveydenhuollon toiminnan on oltava laadukasta, turvallista ja asianmukaisesti toteutettua. [1]

Kouluterveydenhoitajan työhön liittyy erilaisia suosituksia ja ohjelmia (taulukko 10), joita kouluterveydenhoitajan on hyvä noudattaa esimerkiksi terveyskeskusteluissa tai osana oppilaan terveystapaneuvontaa. Osa suosituksista on eri asiantuntijaryhmien laatimia suosituksia parhaista käytännöistä terveydenhoitoalan työntekijöiden käyttöön.

TAULUKKO 10. Kouluterveydenhoitajan työhön liittyviä suosituksia ja ohjelmia

Suosituksukset ja ohjelmat	Julkaistu
Kouluterveydenhuollon laatusuositus	2004
Fyysisen aktiivisuuden suositus kouluikäisille	2008
Suositukset seksuaalikasvatuksen standardeiksi (WHO)	2010

Liikkuva koulu -toimintamalli	2010
Uudet kasvukäyrät	2011
Kouluruokailusuositukset (VRN)	2017
Kansallinen lasten ja nuorten turvallisuuden edistämisen ohjelma 2018–2025	2018
Ihopistonäytteenotto (Vieritestisuositus, Labquality)	2018
Syödään yhdessä – ruokasuositukset lapsiperheille	2019
Näönseulonta kouluterveydenhuollossa	2019
Käypä hoito -suositukset	Julkaistu
Lapsen masennus	2010
Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen	2013
Lasten lihavuus	2013
Syömishäiriöt	2014
Tupakka- ja nikotiiniriippuvuuden ehkäisy ja hoito	2018
Runsaat kuukautisvuodot	2018
Ruoka-allergia (lapset)	2019
ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö)	2019
Unettomuus	2019
Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen tehokkaat menetelmät sosiaali- ja terveydenhuollossa – HOTUS Hoitosuositus	2015
Julkaisun nimi	Julkaistu
Kouluterveydenhuolto 2002. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. Stakes, Oppaita 51.	2002
Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle (Stakes)	2003
Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:20. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet (Stakes 2009)	2009
Mielenterveys- ja päihdeongelmien varhainen tunnistaminen. Opas ennaltaehkäisevän työn ammattilaisille (THL)	2009
Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus Suomessa. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle (Ihmisoikeusliitto)	2011
Koulunkäyntihaluttomuuden arviointiopas (Soisalo, Kinnarinen & Haarala)	2011
Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä lasten ja nuorten ehkäisevä suun terveydenhuolto 2014 Asetuksen (338/2011) toimeenpanon seuranta ja valvonta	2014
Hyvää mieltä yhdessä -käsikirja alakoululaisten mielenterveyden edistämiseen (Nurmi & Suomen Mielenterveysseura)	2015
Seksuaalikasvatuksen tueksi (Bildjuschkin & THL)	2015
Edistä, ehkäise ja vaikuta - Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020	2016
Mielenterveys- ja päihdetyön menetelmät opiskeluterveydenhuollossa – opas arviointiin, hoitoon ja käytäntöihin (THL)	2016
Luo luottamusta - Suojele lasta: Opas yhteistyöstä lapsia ja perheitä työssään kohtaaville (THL)	2017

Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa: Menetelmäkäsikirja (Mäki ym., THL)	2017
Lasten mielenterveysongelmien ehkäisy ja hyvinvoinnin tukeminen kouluterveydenhuollossa . Valtiontalouden tarkastusviraston selvitykset (VTV)	2018
Opas seksuaalisen hairinnan ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi (OPH)	2018
Yhteisestä työstä hyvinvointia – opiskeluhooltoryhmä perusopetuksessa (THL)	2018
Kohtaaminen keskiössä: Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhoollon palveluissa (THL)	2019
Neuvola- ja alakouluikäisen lapsen ylipainon puheeksiotto – opas lapsiperheen kanssa työskentelevälle ammattilaiselle (THL)	2019

Lisämateriaalia

Menetelmät

Ohjeet menetelmien käyttöön löytyvät [Menetelmäkäsikirjasta](#).

THL:n Lastenneuvolakäsikirjassa [Terveystarkastusten menetelmät](#) -osiossa löytyvät päivitetty ohjeet terveydenhoitajan käytännön työtä tukevista materiaaleista. Menetelmät-osio perustuu pääasiassa Menetelmäkäsikirjaan ja sitä on päivitetty lääkärin tarkastuksilla.

Suosituks

[Käypä hoito -suositukset](#) löytyvät Duodecimin verkkosivuilta.

Myös Käypä hoito -suositusten pohjalta on laadittu erilaisia materiaaleja. Aineisto löytyy Käypä hoito -suositusten verkkosivuilta kohdasta **Opi ja ota käyttöön**.

Hoitotyön suositukset: Hoitotyön tutkimussäätiön (HOTUS) [verkkosivuilta](#).

[Terveysportti](#): ajantasaiset hoitosuositukset. Terveysportti sisältää muun muassa Lääkärin tietokannat, Sairaanhoidajan tietokannat sekä Oppiportin.

THL:n [Kasvun kumppanit -verkkopalvelu](#) tarjoaa tietoa lasten, nuorten ja perheiden peruspalveluista sekä tukea niiden kehittämiseen.

THL:n [Tiedä ja Toimi -kortit](#) löytyvät THL:n verkkosivuilta Aiheet – Hyvinvointi ja terveiserot – Keinot – Materiaalipankki.

Kouluterveydenhoitajan työssä käytössä olevat lomakkeet löytyvät THL:n sivuilta kohdasta [Opiskeluhoollon lomakkeet](#).

THL:n sivuilta Opiskeluhoolto -sivuston alta löytyy [Ohjeita lomakkeiden käyttöön](#).

6. Kouluterveydenhoitajan ammatillinen osaaminen nyt ja tulevaisuudessa

KUVA: dizain/Shutterstock.com

Elämme nykypäivänä maailmassa, jossa vallitsee kansallisia ja kansainvälisiä muutoksia. Yhteiskunnassamme arvostetaan yksilön vapautta ja oikeuksia sekä yksilöllisyyttä. Toisaalta maailma muuttuu nopeasti. [64] Terveystarkastajan työ edellyttää erilaisten menetelmien hallintaa, itsenäistä työskentelyä sekä päätöksentekoa nyt ja tulevaisuudessa.

18 § (30.12.2015/1659) Täydennyskoulutusvelvollisuus ja jatkuva ammatillinen kehittyminen

Terveystarkastajan ammattihenkilö on velvollinen ylläpitämään ja kehittämään ammattitoiminnan edellyttämiä tietoja ja taitoja sekä perehtymään ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. [33]

6.1. Kouluterveydenhuollon kehittäminen

Laajojen terveystarkastusten tultua osaksi terveydenhoitotyötä menetelmiä muutettiin samalla asiakaslähtöisemmäksi. Tavoitteena oli vanhempien osallistaminen ja perhekeskeisyys. Muutoksen seurauksena vanhemmat tulevat entistä enemmän mukaan oppilaiden terveystarkastuksiin. Myös kolmannen sektorin rooli on kasvanut sekä opiskeluhuollon toimijoiden kanssa, mikä helpottaa kouluterveydenhoitajien työtä. [65] Suomessa on valtakunnallisella tasolla järjestetty kouluterveydenhuollon terveystarkastukset kattavasti. Erityisesti laajat terveystarkastukset toteutuvat lähes täysin kaikissa maakunnissa. Sen sijaan määräaikaisten terveystarkastusten järjestämisessä on eroja, jotka johtuvat ilmeisesti resurssien puutteesta. Tämä vaarantaa yhdenmukaisten palveluiden saatavuuden ja asettaa oppilaat eriarvoiseen asemaan. Sen seurauksena ennaltaehkäisevien palveluiden ja tuen tarpeen saanti viivästyy heillä, jotka eivät pääse terveystarkastuksiin ajallaan. [66]

Valtion tarkastusviraston suositusten mukaan Sosiaali- ja terveysministeriön tulisi kehittää kouluterveydenhuollon terveystarkastuksia siten, että kouluterveydenhoitajien työpanos suuntautuisi erityisesti laajoihin terveystarkastuksiin sekä tukea tarvitsevien oppilaiden tukemiseen. [67] Kouluterveydenhuollon toimintaa on kehitetty lisäksi moniammatillisessa yhteistyössä [65] [68] [69]. Kuitenkin edelleenkin opiskeluhuollon ja koulun ulkopuolisten palveluiden yhteistyössä on kehitettävää [67].

6.2. Kouluterveydenhoitajan uudet työmenetelmät

Suomi on hyvinvointiyhteiskunta, jossa tietotekniset sovellukset ovat kehittyneet ja kehittyvät edelleen palvelemaan myös sosiaali- ja terveysalaa. Kaikki tämä vaikuttaa myös siihen, millaisia terveyden edistämisen keinoja ja menetelmiä on kehitettävä. Työmenetelmien avulla on voitava tarjota apua ja tukea terveydenhoitotyössä kohtamillemme asiakkaille. [64] Yksilö- ja yhteisölähtöisten työmenetelmien avulla tuetaan asiakkaita terveyden ylläpitämisessä ja edistämisessä. Uudistuvien työmenetelmien avulla terveydenhoitaja voi vastata asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin ammattitaitoisesti. [41]

Tieto- ja viestintäteknologiset palvelut ovat tulleet osaksi myös sosiaali- ja terveyspalveluita. Erilaiset sähköiset viestintäkanavat mahdollistavat terveydenhoitajien ja muun moniammatillisen henkilöstön keskinäisen konsultoinnin ja nopean yhteydenpidon. Tämä tehostaa yhteisen asiakkaan hoitoa ja turvallisuutta, kun huolehditaan asianmukaisesta tietoturvasta ja tietosuojasta. Myös erilaiset palvelut ja terveysneuvonta ovat siirtyneet yhä enenevässä määrin internetiin. [39] Yhteiskunnan digitalisaatio on tuonut mukanaan uusia työmenetelmiä, muun muassa sähköiset potilasjärjestelmät ja etätöiden mahdollisuuden [70]. Myös terveyden edistämisen menetelmät ovat digitalisoitumassa, kun terveysneuvonnan ja käyttäjän omahoidon tueksi laaditaan sovelluksia ja hyötypeljejä. Toistaiseksi niiden suhteen ongelma on löytää tutkittuun tietoon perustuva ja monitieteisessä yhteistyössä kehitetty sovellus. Tulevaisuudessa niitä ehkä löytyy jopa Käypä hoito -suosituksista. [71]

Suuri osa terveydenhoitajan käyttämistä lomakkeista löytyy sähköisesti. Sähköisten lomakkeiden käyttö ja paperittomuus ovat ympäristöteko ja tuo lisäksi kustannussäästöjä. Joissakin terveydenhuollon toimipisteissä on jo käytössä sähköinen ajanvarausjärjestelmä, jonka kehittäminen kouluterveydenhuoltoon voi kuitenkin olla haastavaa työn luonteen vuoksi. Ajanvarauksia voi kuitenkin tehdä puhelimitse ja kouluterveydenhoitaja voi lähettää asiakkaille tekstiviestejä. Myös erilaisia puhelinsovelluksia terveydenhoitajan työn tueksi on kehitteillä. [65] Terveydenhoitajan työssä kuitenkin asiakkaan vuorovaikutuksellinen kohtaaminen on keskiössä [39]. Vastavuoroinen keskustelu on tärkeä osa työntekijän, lapsen ja huoltajan välillä terveystarkastuksissa [17]. Internetpohjaiset palvelut tai digitaaliset tulevat tuskin koskaan korvaamaan täysin tätä terveydenhoitajan työmuotoa.

6.3. Terveydenhoitajan kohtaamat haasteet tulevaisuudessa

Tietomäärä kasvaa koko ajan sitä mukaa, kun uusia tutkimuksia ja näyttöä vaikuttavista menetelmistä kertyy. Työntekijöiden osalta tämä vaatii tiedonhallintataitoja. Hoitoalan työntekijän tulee olla itseohjautuva, kyvykäs ongelmanratkaisuun ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Ammatillisen kasvun ja kehityksen edellytyksenä on uuden tiedon hankkiminen. [8] Erityisenä haasteena menetelmien kehittämisessä on näyttöön perustuvan terveyden edistämisen kehittäminen ja uuden tutkimustiedon hyödyntäminen [41].

Kouluterveydenhoitaja kohtaa tänä päivänä monenlaisia haasteita päivittäin. [72] Terveydenhoitajan osaamista tulisikin kehittää yhteiskunnan haasteisiin ja tarpeisiin sopiviksi [73]. Ammattikorkeakoulututkinnon jälkeistä osaamista ja erikoistumista eri palvelukokonaisuuksien terveydenhoidosta tulisi vahvistaa ja tukea [74]. Terveyden edistäminen edellyttää yhteisöllisten, kulttuuristen ja eettisten näkökohtien huomioimista. Menetelmien kehittäminen on tarpeen, sillä yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen elämätilanteet sekä tutkimustieto terveyteen liittyvistä asioista muuttuvat koko ajan. Toimintamallit perustuvat asiakas- ja voimavara- ja lähtöisyyteen, joilla vahvistetaan yksilön terveyttä ja toimintakykyä sekä yhteisöstä hyödynnettäviä voimavaroja. Haasteita aiheuttaa etenkin lasten ja nuorten lisääntyneet mielenterveysongelmat, lapsiperheiden muuttoliike maan sisällä sekä maahanmuutto. [41] [65] Terveydenhoitajat itse kokevat terveydenhoitajan työn tulevaisuuden hyvin tärkeänä ja roolin korvaamattomana moniammatillisen tiimin jäsenenä. Kouluterveydenhoitaja työskentelee osana moniammatillista tiimiä, jossa terveydenhoitajan asema on keskeinen. Terveydenhoitaja tekee ennaltaehkäisevää työtä matalalla kynnyksellä. Mahdollisimman varhainen puuttuminen on tärkeää. Terveydenhoitajilla on myös kokonaisvaltainen työote, jossa otetaan huomioon koko ihminen. [65]

Koululaisten suurin terveysongelma on jo pitkään ollut erilaiset mielenterveysongelmat [75]. Keskeisimmät niistä liittyvät käytöshäiriöihin, tarkkaavaisuuden ongelmiin ja aggressiivisuuteen. Myös itsetunnon ongelmat, masennus ja ahdistus sekä syömishäiriöt ja uniongelmat ovat tyypillisiä oireita jo alakoulun oppilailla. Erityisesti oppilaan perhetilanne voi heijastua suurilta osin oppilaan käyttäytymiseen. Ongelmien havaitseminen on hankalaa, jos kouluterveydenhoitaja tapaa oppilaan vain kerran vuodessa. [67] Kouluterveydenhoitajan rooli

mielenterveysasioissa painottuu ennaltaehkäisyyn sekä ongelmien tunnistamiseen, tukeen ja hoitoonohjaukseen. Terveystarkastuksissa lasten mielenterveyden ongelmia tunnistetaan vaihtelevasti, yleensä laajoissa terveystarkastuksissa määrääkäsiksi paremmin. Kouluterveydenhoitajat itse kokevat, että tuen antaminen oppilaan mielenterveysasioissa on epävarmaa. Koulun opiskeluhoollon tulisi tukea oppilasta koulussa, sillä hoitoon pääsyyssä on yleensä viivettä. [74] Kouluterveydenhoitajat itse kokevat kaipaavansa lisää tietoa ja koulutusta mielenterveysongelmien ehkäisystä [67] [74] Terveystarkastajat tarvitsevatkin täydennyskoulutusta voidakseen havaita oppilaiden mielenterveysongelmat ja auttaa niissä [67] [69] [75]. Kouluterveydenhoitajat itse kokevat kaipaavansa lisää tietoa mielenterveysongelmien ehkäisystä. [67] [74] [75]

Erikoissairaanhoidon mielenterveyspalvelut ovat ruuhkautuneet lähetemäärien kasvaessa vuosi vuodelta. Oppilaiden mielenterveyden vaikuttavaa hoitoa voidaan tuottaa lähipalveluissa, kuten kouluterveydenhuollossa ja oppilas- ja opiskelijahuollossa. Suomessa ei ilmeisesti ole tehty erityisesti kouluterveydenhuoltoon ja oppilashuoltoon kohdistuvaa mielenterveysinterventioiden vaikuttavuuteen kohdistuvaa tutkimusta. Kansainväliset tutkimukset masennukseen kohdennetuista varhaisinterventioista osoittavat ne tehokkaiksi. [76]

Kouluterveydenhuollon käytössä on monia ennaltaehkäiseviä menetelmiä mielenterveydeltään oireileville tai käytösongelmista kärsiville oppilaille sekä heidän vanhemmilleen. Tulevaisuuden suuri haaste on näiden menetelmien ja erilaisten palveluiden kehittäminen, tutkiminen ja käyttöönotto. [74] Jotta lapset ja nuoret olisivat tasa-arvoisessa asemassa, olisi toimijoiden hyvä verkostoitua ja koordinoita toimintaa kansallisesti [63]. Mielenterveysongelmien ennaltaehkäisyyssä avainasemassa on varhainen puuttuminen jo lieväänkin masennukseen. Uuden hankehakemuksen puitteissa esimerkiksi IPC-menetelmää (interpersoonallista ohjantaa) aiotaan lähitulevaisuudessa levittää käyttäntöön useilla yliopistosairaanhoidopiirien alueilla. [77]

Terveystarkastajat kokevat myös erilaisten terveyden edistämisen menetelmien osaamisen ja koulutuksen tärkeäksi. Esimerkiksi pienryhmätoiminta lisää asiakkaan terveyteen liittyvien tietojen ja taitojen saamista etenkin mielenterveyteen ja elämäntilanteeseen liittyvissä aiheissa. Terveystarkastajat kokevat, että lisäkoulutusta tarvitaan myös pienryhmien ohjaamisesta. [41] Elämäntilanteen vaatiessa kotikäynti voi mahdollistaa perheyhteisön tuntemisen ja kodin ja koulun välisen yhteistyön tehostamisen. Erityisesti erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille ja heidän perheilleen tulisi mahdollistaa kotikäynti. [78] Tutkimusten mukaan kotikäynti on hyvä ja vaikuttava työmenetelmä. [17] Kotikäyntien järjestämistapa vaihtelee eikä niitä toteuteta kaikissa kouluterveydenhuollon yksiköissä.

Tulevaisuuden suunnitelmissa on laajentaa esiopetus kaksivuotiseksi. Näin oppivelvollisuusikä varhastuisi 6-vuotiaisiin. Tässä tapauksessa koulun esiopetukseen osallistuva ikäryhmä tulisi kuulumaan kouluterveydenhuollon piiriin. [79] Joissakin kaupungeissa esikoululaisten terveystarkastukset toteutetaan jo nyt kouluterveydenhuollossa, esimerkiksi kun esikoulu sijaitsee alakoulun yhteydessä. [80] [81] [82] Myös ryhmämuotoisia terveystarkastuksia on kokeiltu joissakin toimipaikoissa. Vaikka onkin todettu, että ryhmämuotoiset terveystarkastukset eivät korvaa yksilöllistä terveystarkastusta [83], voi terveystarkastuksiin sisällytettävällä ryhmämuotoisella terveysneuvonnalla olla saavutettavissa kustannusten ja resurssien säästöjä [84]. Ryhmämuotoiset menetelmät tarjoavat mm. vertaistukea ja lisäävät yhteisöllisyyttä. Erilaisista ryhmämuotoisista työmenetelmistä on tulossa lisää tutkimusnäyttöä. Niiden käyttöä olisi hyvä kehittää ja ottaa menetelmiä laajemmin käyttöön kouluterveydenhuollossa. [43]

Myös kansainvälistyminen tuo omia haasteita terveydenhoitajan työhön [65]. Suomen sisällä lienee paljon alueellisia eroja siinä, miten kansainvälistyminen ja maahanmuutto näkyvät terveydenhoitajan vastaanotoilla. Kansainvälisyyden seurauksena terveydenhoitajan kommunikaatio-, vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitojen merkitys sekä vieraiden kulttuurien tuntemus korostuvat. Vieraskielisten asiakkaiden kanssa tulisi aina käyttää tulkia. Kommunikoinnin apuvälineenä voi käyttää muita menetelmiä, kuten piirtämistä ja valokuvia. [8]

Opiskelu- ja kouluterveydenhuoltolain tarkoituksena on "turvata opiskelijoiden tarvitsemien opiskeluhoitopalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu" [5]. Kouluterveydenhuollon henkilöstöresursseista on oma suosituksensa [12]. Kuitenkin tutkimusten mukaan opiskelu- ja kouluterveydenhuollon resursseissa ja saatavuudessa on ollut puutteita, joka vaarantaa alueellisen tasa-arvon. Henkilöstömitoituksissa on suuria eroja koulujen välillä eikä henkilöstömitoitussuositukset toteudu. Siksi oppilaiden asema ei ole yhdenvertainen. [85] Tulevaisuuden haasteena on henkilöstömitoitusten saattaminen kohdilleen asetuksen ja kouluterveydenhuollon laatusuositusten [12] mukaisesti.

Lähteet

1. ^ abcdefg Terveystarkastuslaki 1326/2010. Hakupäivä 20.9.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>
2. ^ Terveystarkastus ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Kouluterveydenhuolto. Hakupäivä 20.9.2019. <https://thl.fi/fi/web/lapset-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto...>

3. ^ [abcde](#)Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta VNA 338/2011 4 §. Hakupäivä 21.10.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>
4. ^ [S](#)Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019. Kouluterveydenhuolto. Hakupäivä 20.9.2019.
<https://stm.fi/kouluterveydenhoito>
5. ^ [ab](#)Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Hakupäivä 21.10.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
6. ^ [S](#)Sosiaali- ja terveysministeriö, Kuntainfo: Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. 2015. Hakupäivä 20.9.2019.
https://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher...
7. ^ [ab](#)Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 14.6.2002/504 1 §. Hakupäivä 21.10.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>
8. ^ [abc](#)Rautava-Nurmi, H., Westergård, A., Henttonen, T., Ojala, M. & Vuorinen, S. 2019. Hoitotyön taidot ja toiminnot. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
9. ^ [ab](#)Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Terveydenhoitaja. Hakupäivä 20.9.2019.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito...>
10. ^ [ab](#)Tervaskanto-Mäentausta, T. 2015. Kouluikäinen ja nuori. Teoksessa P. Haarala, H. Honkanen, O-K. Mellin & T. Tervaskanto-Mäentausta (toim.) Terveydenhoitajan osaaminen. Helsinki, 280–291.
11. ^ [abcdefghij](#)Rimpelä, M., Orre, S. & Rautava, M. 2002. Kouluterveydenhuolto. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskoululle ja kunnille. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Stakes. Oppaita 51. Helsinki. Hakupäivä 20.9.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:951-33-1059-0>
12. ^ [abc](#)Sosiaali- ja terveysministeriö. 2004. Kouluterveydenhuollon laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:8. Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen kuntaliitto, Helsinki. Hakupäivä 25.9.2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201504225962>
13. ^ [ab](#)Klemetti, R. & Raussi-Lehto, E. (toim.) 2013. Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020. Opas 33. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tampere. Hakupäivä 25.9.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-174-7>
14. ^ [H](#)Haarala, P. 2014. Terveydenhoitajan ammatillisen osaamisen kuvaus. Terveydenhoitajakoulutuksesta valmistuvien osaamisalueet, tavoitteet ja keskeiset sisällöt. Metropolia ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 7.10.2019,
https://www.metropolia.fi/fileadmin/user_upload/Sosiaali_ja_terveys...
15. ^ [T](#)Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Henkilöstömitoitukset. Hakupäivä 20.9.2019.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito...>
16. ^ [abcd](#)Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Kouluterveyskysely. Hakupäivä 16.10.2019.
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet...>
17. ^ [abcd](#)Sosiaali- ja terveysministeriö. 2009. Neuvolatoiminta, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä ehkäisevä suun terveydenhuolto. Asetuksen (380/2009) perustelut ja soveltamisohjeet. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2009:20. Helsinki. Hakupäivä 10.9.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-2942-5>
18. ^ [O](#)Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 128/2013. Hakupäivä 21.10.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
19. ^ [T](#)Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Opiskeluhoito. Hakupäivä 22.9.2019.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito>
20. ^ [ab](#)Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Muut määräaikaiset terveystarkastukset. Hakupäivä 25.9.2019.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito...>
21. ^ [abcd](#)Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Hakupäivä 21.10.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
22. ^ [abcde](#)Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Hastrup, A., Wallin, M. & Pelkonen, M. (toim.) 2012. Laaja terveystarkastus. Ohjeistus äitiys- ja lastenneuvolatoimintaan sekä kouluterveydenhuoltoon. Opas 22. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopistopaino. Hakupäivä 25.9.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-708-0>
23. ^ [ab](#)Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Laajat terveystarkastukset. Hakupäivä 25.9.2019.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito...>
24. ^ [abcdefghijklmnopq](#)Mäki, P., Wikström, K., Hakulinen-Viitanen, T. & Laatikainen, T. (toim.) Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. Opas 14/2017. 4. uud. p. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Hakupäivä 25.9.2019,
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-964-4>
25. ^ [ab](#)Hietanen-Peltola, M. 2018. Lääkrintarkastukset kouluterveydenhuollossa. Lääkäriin käsikirja. Kustannusyhtiö Duodecim.

26. [^]Borg, A-M., Kaukonen, P. & Mäki, P. 2017. Työntekijän havaintoihin perustuva kokonaisarvio. Teoksessa P. Mäki, K. Wikström, T. Hakulinen-Viitanen & T. Laatikainen (toim.) Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. Opas 14/2017. 4. uud. p. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tampere, 195–198. Hakupäivä 25.9.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-964-4>
27. [^]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. FinLapset. Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi. Hakupäivä 15.9.2019. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finlapset>
28. [^]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Terveysneuvonta. Hakupäivä 22.9.2019. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto...>
29. ^{^ ab}TEKO. Terve koululainen. Ruutuaika. Hakupäivä 24.9.2019. <https://www.tervekoululainen.fi/ylakoulu/fyysinen-aktiivisuus/ruutuaika/>
30. [^]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Lapset, nuoret ja perheet kasvun kumppanit. Hakupäivä 29.9.2019. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto...>
31. ^{^ abc}Huurre, T. , Santalahti, P., Anttila, N. & Björklund, K. 2015. Mielen terveyden ja tunne- ja vuorovaikutustaitojen edistämisen menetelmät ja käytännöt peruskouluissa. THL – Tutkimuksesta tiiviisti 5/2015. Hakupäivä 24.10.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-038-2>
32. ^{^ ab}Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2013. Mielen terveyden edistäminen kouluissa. Työpaperi. Hakupäivä 15.10.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-949-7>
33. ^{^ ab}Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä. 28.6.1994/559. Hakupäivä 17.10.2019. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>
34. [^]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Elintavat ja ravitsemus. Hakupäivä 29.9.2019. <https://thl.fi/fi/web/elintavat-ja-ravitsemus/ravitsemus...>
35. ^{^ ab}Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Voimavara- ja elämäntapamenetelmät. Hakupäivä 1.10.2019. https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat...
36. [^]
37. [^]Paavilainen, E. & Mäkelä, J. 2017. Lapsen kaltoinkohtelun tunnistaminen ja varhainen puuttuminen. Teoksessa P. Mäki, K. Wikström, T. Hakulinen-Viitanen & T. Laatikainen (toim.) Terveystarkastukset lastenneuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Menetelmäkäsikirja. Opas 14/2017. 4. uud. p. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 146–150. Hakupäivä 25.9.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-964-4>
38. ^{^ abcde}Eriksson, E. & Arnkil, T.E. 2012. Huoli puheeksi – Opas varhaisista dialogeista. Oppaita 60. Stakes – Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. Hakupäivä 27.9.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-33-1792-8>
39. ^{^ abcdefgh}Honkanen, H. & Mellin, O-K. 2015. Terveyden edistämisen työmenetelmiä terveydenhoitajan työssä. Teoksessa P. Haarala, H. Honkanen, O-K. Mellin & T. Tervaskanto-Mäentausta (toim.) Terveydenhoitajan osaaminen. Porvoo: Bookwell Oy, 85–218.
40. [^]Hietanen-Peltola, M., Rautava, M., Laitinen, K. & Autio, E. (toim.) 2019. Kohtaaminen keskiössä – Lapsi- ja nuorilähtöisyys opiskeluhoollon palveluissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki: PunaMusta Oy. Hakupäivä 16.10.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-307-6>
41. ^{^ abcde}Pietilä, A-M., Eirola, R. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2002. Työmenetelmiä terveyttä edistävissä asiakastyössä. Teoksessa A-M. Pietilä, T. Hakulinen, E. Hirvonen, P. Koponen, E-M. Salminen & K. Sirola (toim.) Terveyden edistäminen – Uudistuvat työmenetelmät. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö, 148–171.
42. [^]Valtioneuvoston asetukset seuloista 339/2011. Hakupäivä 25.9.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110339>
43. ^{^ ab}Hakulinen-Viitanen, T., Hietanen-Peltola, M., Bloigu, A. & Pelkonen, M. (toim.) 2014. Äitiys- ja lastenneuvolatoiminta sekä kouluterveydenhuolto – Valtakunnallinen seuranta 2012. Raportti 12/2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Hakupäivä 26.10.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-159-4>
44. ^{^ ab}Lihavuus (lapset). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Lastenlääkäriyhdistys ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim 2013. Hakupäivä 23.9.2019. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50034>
45. [^]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Tuki- ja liikuntaelinliitto & Sydänliitto / Neuvokas perhe. 2019. Neuvola- ja alakouluikäisen lapsen ylipainon puheeksiotto – opas lapsiperheen kanssa työskentelevälle ammattilaiselle. Hakupäivä 20.9.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-322-9>

46. [△]Kyynärsalmi, E. & Raudaskoski, S. 2019. 9–12-vuotiaiden ylipainoisten ja lihavien lasten motivaatiota ja elämäntapoja kartoittava mittari motivoivan ohjauksen tueksi ammattilaisille - Motivaatiomittari. Hakupäivä 23.9.2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201904104741>
47. [△]Suomen Sydänliitto ry & Neuvokas Perhe. 2019. Neuvokas Perhe. Hakupäivä 24.9.2019.
<https://neuvokasperhe.fi/lasten-ylipaino>
48. [△]World Health Organization. 2003. Consultation on development of standards for characterization of vision loss and visual functioning. Journal of the Medical Association of the State of Alabama. Hakupäivä 24.9.2019.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15415697>
49. [△]Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta VNA 338/2011 11 §. Hakupäivä 24.9.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>
50. [△]Dunkel, L. 2010. Normaalin kasvun vaiheet ja säätely. Teoksessa M. Välimäki, T. Sane & L. Dunkel (toim.) Endokrinologia. Helsinki: Duodecim. Hakupäivä 26.10.2019.
https://www.oppiportti.fi/op/end01302/do?p_haku=tanner#T3
51. [△]Jalanko, H. 2017. Verenpaine lapsella. Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto. Hakupäivä 23.9.2019.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00547
52. [△]Sosiaali- ja terveysministeriön asetus rokotuksista 149/2017. Hakupäivä 26.10.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170149>
53. [△]^{ab}Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Rokottaminen: Eri ryhmien rokotukset: Lasten ja nuorten rokotusohjelma. Hakupäivä 26.10.2019.
<https://thl.fi/fi/web/rokottaminen/eri-ryhmien-rokotukset...>
54. [△]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Rokottaminen: HPV-rokote. Hakupäivä 26.10.2019.
<https://thl.fi/fi/web/rokottaminen/rokotteet/hpv-rokote>
55. [△]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Rokottaminen: Vesirokko-rokote. Hakupäivä 13.10.2019.
<http://thl.fi/fi/web/rokottaminen/rokotteet/vesirokko-rokote>
56. [△]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Rokottaminen: Influenssarokote. Hakupäivä 25.9.2019.
<http://thl.fi/fi/web/rokottaminen/rokotteet/kausi-influenssarokote>
57. [△]Hannuksela-Svahn, A. 2014. Anafylaktinen reaktio (äkillinen yliherkkyysoireyhtiö). Lääkärikirja Duodecim. Hakupäivä 26.10.2019.
https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00201
58. [△]Mäkelä, M. 2014. Anafylaktisen reaktion hoito. Käypä hoito -suositus. Hakupäivä 26.10.2019.
<https://www.kaypahoito.fi/nix02158>
59. [△]Ruoka-allergia (lapset). Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Lastenlääkäriyhdistys ry:n asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019. Hakupäivä 26.10.2019.
<https://www.kaypahoito.fi/hoi50026#A1>
60. [△]HUS. Anafylaksiarekisteri. HYKS Iho- ja allergiasairaala, Allergeenilaboratorio. Hakupäivä 26.10.2019.
<https://www.hus.fi/ammattilaiselle/allergiatutkimukset/anafylaksiarekisteri...>
61. [△]^{ab}Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Lapset, nuoret ja perheet: Työn tueksi: Varhainen avoin yhteistoiminta ja dialogiset menetelmät. Hakupäivä 26.10.2019.
https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi...
62. [△]Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Lapset, nuoret ja perheet: Työn tueksi: Varhainen avoin yhteistoiminta ja dialogiset menetelmät: Huolen puheeksi ottaminen: Huolen vyöhykkeet. Hakupäivä 26.10.2019.
https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi...
63. [△]^{ab}Anttila, N., Huurre, T., Malin, M. & Santalahti, P. 2016. Mielenterveyden edistäminen varhaiskasvatuksesta toisen asteen koulutukseen. Katsaus menetelmiin ja kirjallisuuteen Suomessa. Työpöytä 3/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Hakupäivä 25.10.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-613-1>
64. [△]^{ab}Hirvonen, E., Koponen, P. & Hakulinen, T. 2002. Yksilö, perhe ja yhteisö muutoksessa: Näkökohtia terveyteen. Teoksessa A-M. Pietilä, T. Hakulinen, E. Hirvonen, P. Koponen, E-M. Salminen & K. Sirola (toim.) Terveyden edistäminen – Uudistuvat työmenetelmät. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö, 35–61.
65. [△]^{abcdef}Ahokainen, N., Rinkinen, M. & Tujula, M. 2018. Terveydenhoitajatyön muutokset. Saimaan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 19.10.2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805127802>
66. [△]Hakulinen, T., Hietanen-Peltola, M., Vaara, S. Merikukka, M. & Pelkonen, M. 2018. Ajanmukaiset käytännöt ja pitkät perinteet neuvolassa ja kouluterveydenhuollossa. Palvelujen seuranta tutkimus 2016–2017. Raportti 11/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: PunaMusta Oy. Hakupäivä 16.10.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-190-4>

67. ^{^ abcdef}Valtiontalouden tarkastusvirasto. 2017. Lasten mielenterveysongelmien ehkäisy ja hyvinvoinnin tukeminen kouluterveydenhuollossa. Helsinki: Lönnberg Print & Promo. Hakupäivä 26.10.2019.
<https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/05/31094008...>
68. [^]Andersson, M., Mäntynen, T.-M. & Salonen, A.-R. 2013. Terveystieteiden osaaminen tulevaisuudessa koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa: terveydenhoitajien näkemyksiä osaamishaasteista koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 19.10.2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013101716179>
69. ^{^ ab}Koponen, P., Hakulinen, T. & Pietilä, A.-M. 2002. Asiakas ja terveyspalvelut. Teoksessa A.-M. Pietilä, T. Hakulinen, E. Hirvonen, P. Koponen, E.-M. Salminen & K. Sirola (toim.) Terveystieteiden edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. Juva: Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö, 78–130.
70. [^]Ahokainen, N., Rinkinen, M. & Tujula, M. 2018. Terveystieteiden osaamisen muutokset. Saimaan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 19.10.2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201805127802>
71. [^]Tukkikoski, T. 2009. Terveystieteiden rooli ja yhteistyömuodot kouluterveydenhuollossa. Tampereen yliopisto. Opinnäytetyö. Hakupäivä 22.10.2019.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/80668/gradu03614.pdf?sequence=1>
72. [^]Tukkikoski, T. 2009. Terveystieteiden rooli ja yhteistyömuodot kouluterveydenhuollossa. Tampereen yliopisto. Opinnäytetyö. Hakupäivä 22.10.2019.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/80668/gradu03614.pdf?sequence=1>
73. [^]Hietanen-Peltola, M., Honkala, A., Kivimäki-Sumrein, M. & Puro, M. 2009. Perhekeskeinen kouluterveydenhuolto. Loppuraportti. Hanke 041/ESLK/LK/2007 1.5.2007-31.10.2009. Forssan seudun terveydenhuollon ky. Hakupäivä 8.10.2019.
<https://www.fshky.fi/client/fshky/userfiles...>
74. ^{^ abcde}Pelkonen, M. 2013. Terveystieteiden edistäminen ja ehkäisevä terveydenhuolto terveydenhoitajan työssä. Teoksessa M. Sihto, H. Palosuo, P. Topo, L. Vuorenkoski & K. Leppo (toim.) Terveystieteiden perusta ja käytännöt. Teema 17. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 279–288. Hakupäivä 12.10.2019.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-814-8>
75. ^{^ abc}Pietikäinen, M. 2004. Kouluterveydenhuollon ongelmat ja haasteet. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 120 (5), 529–530. Hakupäivä 12.10.2019.
<https://www.duodecimlehti.fi/lehti/2004/5/duo94124>
76. [^]Ranta, K., Parhiala, P., Pelkonen, R., Seppälä, T.T., Mäklin, S., Haula, T., Nikula, M., Mäkinen, M., Rintamäki, T. & Marttunen, M. 2018. Nuorten masennus, mielenterveyden hoitoketjut ja näyttöön perustuvan hoidon integroitu implementaatio perustasolle. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 90. Hakupäivä 24.10.2019.
<https://tietokayttoon.fi/documents/10616/3866814/90-2017-Nuorten%2Bmasennus%2C%2Bmielenterveyden+%2Bhoitoketjut.pdf/5c5a5bf5-0156-4d53-945e-74d451671dcd?version=1.0>
77. [^]Socca. 2018. IPC: nuorten masennusoireiden varhainen interventio kouluihin. PKS LAPE, Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma. Socca - Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
78. [^]Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011 13 §. Hakupäivä 24.10.2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110338>
79. [^]Holappa, A.-S., Costiander, K., Haanpää, S., Kola-Torvinen, P. & Packalen, P. 2019. Kaksivuotinen esiopetus. Alustava selvitys 2019. Raportit ja selvitykset 2019:2a. Opetushallitus. Hakupäivä 12.10.2019.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kaksivuotinen_esiopetus.pdf
80. [^]Raisio. Sosiaali- ja terveyspalvelut: Terveystieteiden: Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto: Kouluterveydenhuollon yhteystiedot. Raision kaupunki. Hakupäivä 26.10.2019.
<https://www.raisio.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/terveyspalvelut...>
81. [^]Lappeenranta. Eksote: Terveystieteiden: Koululaisten terveyspalvelut. Eksote – Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri. Hakupäivä 26.10.2019.
<http://www.eksote.fi/terveyspalvelut/koululaisten-terveyspalvelut/Sivut...>
82. [^]Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän toimintaohjelma neuvolatoiminnalle sekä kouluja opiskeluterveydenhuollossa vuosina 2018–2019. Hakupäivä 26.10.2019.
https://www.phhyky.fi/assets/files/2018/05/Toimintaohjelma_24042018.pdf
83. [^]Loimusalo, J.E. & Ropponen, R. 2011. "Ryhmässä vai yksilönä?" Yksilömuotoisen kuusivuotiaan terveystarkastuksen korvaaminen ryhmämuotoisella terveystarkastuksella. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 24.10.2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011111614664>
84. [^]Hoikkala, L. & Lampinen, H. 2017. Matin ja Martan valinnat: Ryhmämuotoinen terveystarkastus alakoulun neljännellä vuosiluokalla. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Hakupäivä 24.10.2019.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201701231577>

85. [Wiss, K., Ståhl, T., Saaristo, V., Kivimäki, H., Frantsi-Lankia, M. & Rimpelä, A. 2017. Terveystarkastajat, lääkärit, psykologit ja kuraattorit peruskouluissa 2008–2015. Suomen Lääkärilehti 3 \(72\), 127–131e. Hakupäivä 30.10.2019, <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201702011406>](#)

Metatiedot

Nimeke: Tietopaketti alakouluikäisten kouluterveydenhuollosta

Tekijä: Kivimäki Sarianna; Minkkinen Kirsi; Sipovaara Karoliina; Honkanen Hilikka; Sandström Sanna

Aihe, asiasanat: koulut, kouluterveydenhuolto, oppilashuolto, terveyden edistäminen, terveydenhoitajat, terveysneuvonta, terveystarkastukset

Tiivistelmä: Tietopaketti alakouluikäisen kouluterveydenhuollosta tukee terveydenhoitajaopiskelijoiden ja erityisesti kouluterveydenhuollon harjoitteluun menevien opiskelijoiden osaamista kouluterveydenhoitajan työssä.

Terveydenhoitajan ammatilliseen kasvuun ja kehitykseen kuuluu jatkuva uuden tiedon hankkiminen. Terveystarkastajan työtä kuvaa jatkuva muutos ja tarve tiedon lisäämiselle sekä ajan tasalla pysymiselle nykyajan kiireisessä tietoyhteiskunnassa. Haasteita yhtenäisten ja laadukkaiden terveystarkastusten toteuttamiseen näyttöön perustuvan tiedon avulla aiheuttaa se, että tieto ja materiaali sijaitsevat hyvin hajallaan monen eri tahon ja toimijan julkaisuissa ja omilla verkkosivuilla. Tietopaketti kokoaa tämän tiedon yhteen paikkaan.

Tietopaketin teoreettinen tietoperusta koskee alakouluikäisten terveystarkastuksia sekä näyttöön perustuvia tutkimusmenetelmiä ja suosituksia. Terveystarkastajan työtä käsittelevässä osiossa käsitellään ne terveydenhuollon lait ja asetukset, jotka koskevat kouluterveydenhoitoa ja kouluterveydenhoitajan tehtäviä.

Tietopaketti on laadukas, ajankohtainen ja asiantunteva materiaali alakouluikäisten terveystarkastuksista. Se helpottaa terveydenhoitajaopiskelijoiden oppimista ja on toivottavasti hyödyksi myös kouluterveydenhuoltoon työhön menijöille ja siellä jo työskenteleville kouluterveydenhoitajille.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamäärä: Julkaistu 2020-01-28

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-597-190-6>

Kieli: suomi

ISBN: 978-951-597-190-6

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0

Näin viittaat tähän julkaisuun

Kivimäki, S., Minkkinen, K., Sipovaara, K., Honkanen, H. & Sandström, S. 2020. Tietopaketti alakouluikäisten kouluterveydenhuollosta. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 2. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-597-190-6>.